

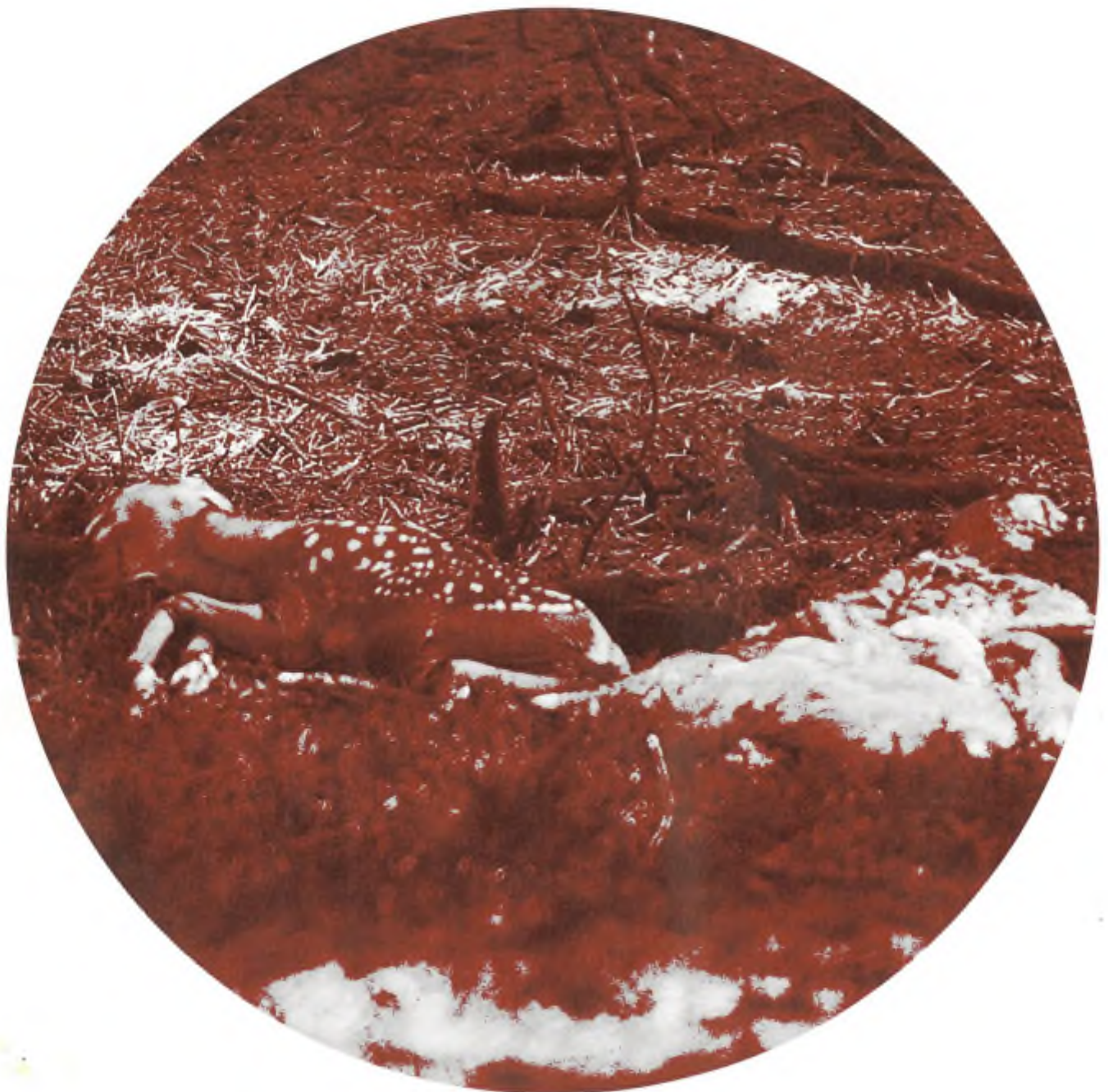

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

Jaargang 17 Nummer 3 oktober 1992

argus

DE STEM VAN
SPRAKELOZE WILDE DIEREN

Colofon

ISSN 0166-5073 Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, Amsteldijk-Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens f 25,- (per 1-1-93 f 30,-) per jaar betalen via Postbanknummer 352 21 88 te 's-Graveland.

Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Redactie Roelof de Beer, Ben de Bruin, Ton Ebben, Pauline de Jung, Wim Voortman

Redactieadres Ben de Bruin, Teijlingerlaan 33, 2171 CC Sassenheim, Telefoon (02522) 1 46 58

Fotoredactie Pieter Elbers, Fons Bergerstraat 8 5913 SJ Verlo, Telefoon (077) 51 80 37

Vormgeving Rob Busser

Druk Thieme, Zutphen

Donateursadministratie Postbus 150, 6870 AD Renkum

Doelstelling De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De Stichting Kritisch Faunabeheer tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur I. v.d. Abeele, R. Boeve-Bant, J.B. de Bruin, M.A. Brunt, G.A. Ellenbroek, A.P. de Jong, C.A.W.M. Ligvoet, H. Niesen, J.W.G. Pfeiffer, H. Phuijmakers, J. Poeder, P. Rigterink, R. Stockmann, S.H.D. Voss, J. Webbink

Adviseurs J.A. Cnoop Koopmans, G. Udo

Secretariaat SKF Mw. A. P. de Jong, Amsteldijk-Noord 135 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 6 41 07 98

Penningmeester Mw. R. Boeve-Bant, Postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland, Telefoon (02945) 13 19

Regiogroep Limburg Postbus 27, 6114 ZG Susteren, Telefoon (04499) 28 48

Knipselkrant Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. U kunt zich abonneren door overmaking van f 15,- per jaar op Postbanknummer 011 60 72 t.n.v. donateursadministratie SKF te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF-knipselarchief, Olie-lagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

Inhoud

3 Ethisch Manifest Plaatsbepaling en permanent discussiestuk van de Stichting Kritisch Faunabeheer: aanbevolen aan ieder voor wie natuurbeheer een gewetenszaak is.

4 H. Niesen: Natuur en beheer Al is de oorspronkelijke natuur verdwenen, de natuurlijke processen van de vrije natuur bestaan nog. Om deze een kans te geven moeten beheershandelingen, voorzover die nodig zijn, niet behoren tot het domein van natuuruitbaters.

5 W. Voortman: Beschermingsbepalingen in Nederland III Tam wild, wild wild, niemands tamme zwanen, opmerkelijke gerechtelijke uitspraken en de opzettelijke verdraaiing daarvan - er komt allerlei bijzonders in Nederland voor, maar bepaalde dingen eten we hier niet.

8 A.C. Ebben: 'Grondslagen van het jachtbedrijf' Een als 'visie voor de jaren '90' van onze eeuw gepresenteerd KNJV-rapport is juist op het gebied van visie mankerende: het lijdt nl. ernstig aan 'nogmaals'.

11 Oproep De op de privatisering van Staatsbosbeheer volgende veranderingen in het terreinbeheer van deze grootgrondbezitter vervullen SKF met grote zorg. - Uw hulp wordt ingeroepen om zoveel mogelijk feitenmateriaal boven water te krijgen.

12 Uit het hart Een felle aanklacht en een vermanende stem.

16 Van het front Tegenslag in de strijd om een jachtvrij natuurreservaat Deurnse Peel.

18 Kort nieuws Vossen, visserij en houtrillen.

20 H. Stockmann: Speltermen voor de jachtsport Een aasjager verdient geen breuk en ook geen blom. Bij het doodblazen moet hij zich maar stilletjes achter de andere geweren verschuilen. Als hij z'n leven niet betert, wordt hij nog gedegradeerd tot klopper.

21 Argumentum Tjib, de leeuwentemmer.

22 Boekbespreking

E t h i s c h m a n i f e s t

Inleiding

De Stichting Kritisch Faunabeheer acht de tijd rijp, dat er meer duidelijkheid komt over een aantal ethische regels voor faunabeheer. Dergelijke regels zijn tot nog toe niet helder en beknopt geformuleerd en gepubliceerd, terwijl ze toch waarschijnlijk onuitgesproken worden gehuldigd door de grote humanistische en religieuze stromingen in Nederland en Europa.

De Stichting doet hierbij een aanzet, in de hoop daarmee in ruimere kring discussies op gang te brengen. Opbouwende suggesties en ideeën, en ook kritiek, zijn te allen tijde welkom.

Ethische uitgangspunten bij het beheer van wilde fauna

- 1 Elk individueel dier heeft een eigen intrinsieke waarde en tracht zijn welzijn te optimaliseren.
- 2 Het welzijn van een dier wordt mede bepaald door zijn plaats in een populatie en een ecosysteem.
- 3 Behoud van een zo natuurlijk mogelijk ecosysteem en van een zo natuurlijk mogelijk samengestelde populatie is daarom evenzeer van belang als de zorg voor het welzijn van het individuele dier.
- 4 De mens heeft de plicht zonder dwingende noodzaak geen inbreuk te maken op het welzijn van andere levende wezens.
- 5 Eventuele menselijke ingrepen en/of maatregelen moeten gebaseerd zijn op:
  - a het zo min mogelijk aantasten van het welzijn van de dieren en hun ecosysteem.
  - b een beleid dat uitgaat van het zo min mogelijk ingrijpen, zowel naar de aard als naar de duur van de maatregel.
    - c wetenschappelijk onderzoek betreffende de noodzaak tot ingrijpen.
    - d wetenschappelijk onderzoek waaruit blijkt, dat zij het beoogde effect kunnen bereiken en welke schadelijke neveneffecten het gevolg kunnen zijn.
- 6 Ingrepen in het welzijn van dieren, hetzij via hun ecosysteem en/of hun populaties, hetzij rechtstreeks, zijn slechts geoorloofd in de volgende gevallen:
  - a wanneer ernstig gevaar dreigt of bestaat voor de volksgezondheid en/of het menselijk milieu.
  - b wanneer ernstige economische schade dreigt of is aangericht aan landbouw, tuinbouw of bosbouw, of aan andere zaken van groot belang.
  - c wanneer wetenschappelijk is aangetoond dat de ingreep noodzakelijk is voor het behoud van een diersoort.
  - d wanneer wetenschappelijk is aangetoond dat de ingreep noodzakelijk is in verband met de nadelige invloed van de betreffende soort op een andere diersoort.

NAAR EEN MOREEL EN
WETEN SCHAPPELIJK FAUNABELEID

Natuur en beheer

Harm Niesen

Twee uitspraken hoor je vaak over het beheer van de natuur in ons land. De eerste is, dat er geen natuur meer is; alles is al minstens één keer op de schop geweest. De huidige natuurreservaten zijn ontstaan onder invloed van de mens en zijn niet het eindresultaat van uitsluitend natuurlijke processen. Zelfs voor betrekkelijk ongestoorde gebieden als (delen van) de Waddenzee geldt dit: lucht- en waterverontreiniging en allerlei menselijke activiteiten laten duidelijk hun sporen na.

De tweede volgt hier min of meer uit: beheer is nodig; natuurgebieden in ons land zijn veel te klein om als zelfstandige eenheid te kunnen blijven voortbestaan. Ingrepen zijn er altijd geweest en hebben geleid tot iets wat we nu waarderen. Dan kunnen we er ook maar het beste mee doorgaan. Ingrepen zijn kennelijk onontkoombaar en trouwens, niets doen is óók een vorm van beheer.

Tegen het grootste deel van deze uitspraken mag weinig in te brengen zijn, de conclusies die er aan verbonden worden, zijn vaak uiterst twijfelachtig. In bepaalde kringen, waar het dragen van groene kleding gepaard gaat met een intensief gebruik van vuurwapens, vormt het een belangrijk argument bij de verdediging van hun bloedige sport. Sterker nog, als men onder 'natuur' iets verstaat, dat door jacht en allerlei andere menselijke ingrepen tot stand is gekomen, mag je je als jager toch met recht 'natuurbeheerder' noemen? Sommigen gaan zelfs zover, hierin het bewijs te zien dat jacht garant staat voor een goed natuurbeheer.

Dat er geen natuurgebieden in de meest strikte zin van het woord bestaan in ons land, is eigenlijk helemaal niet zo belangrijk. Natuurlijke processen doen zich letterlijk overal voor, ook in de meest door de mens beïnvloede gebieden. Het belang van een gebied als 'natuur'-gebied kan voor een belangrijk deel afgemeten worden aan de veelheid van ongestoorde natuurlijke processen die zich in het gebied afspeelen. Het is daarom vanzelfsprekend, dat in natuurgebieden ingrepen door de mens, als zijnde niet-natuurlijke processen, zoveel mogelijk achterwege dienen te blijven - óók als deze gebieden niet zo heel erg natuurlijk meer zijn. Onder het mom van beheer wordt er heel wat aangerommeld. Het zit kennelijk in de aard van heel veel mensen de natuur te willen verbeteren. Ze kunnen er nauwelijks met hun vingers van afblijven. Natuurlijk, jagers vormen de meest in het oog lopende bevolkingsgroep die zich hieraan schuldig maakt, maar sportvissers doen niet voor hen onder en ook vele natuurbeheerders begaan dezelfde fout.

Wat er ontbreekt, is een aantal duidelijke criteria voor het plegen van ingrepen in waardevolle gebieden - nog bijna helemaal natuurgebied of volkomen kunstmatig, dat doet niet ter zake. Daarin te voorzien is niet zo eenvoudig als het misschien lijkt. Mogen er in een bos bomen gekapt of aangepoot worden; mag de waterstand veranderd worden; mag er gemaaid of begrasd worden; mag er (her)introdactie van soorten plaatsvinden; mogen er nestkastjes of nestbeschermers geplaatst worden? Twee criteria zullen echter zondermeer gelden: de maatregelen zullen in het belang van het gebied moeten zijn, en ze zullen moeten worden ontworpen en uitgevoerd door mensen die geen direct

belang bij deze maatregelen hebben.

Het eerste is gemakkelijk gezegd, maar lang niet altijd gemakkelijk uitvoerbaar. Bekend is het voorbeeld van de hoogte van de waterstand, waarover met name de liefhebbers van vogels vaak van mening verschillen met de liefhebbers van planten. Afblijven zal in het geval van botsende meningen het devies dienen te zijn, het streven blijft immers de processen zoveel mogelijk natuurlijk te laten zijn. De veel misbruikte term 'rentmeesterschap' geeft ook niet goed weer, wat onze taak ten opzichte van de natuur is. Rentmeesterschap impliceert niet alleen verantwoordelijkheid, maar heeft ook een duidelijke geur van gebruik, exploitatie, om zich heen, en dat is precies wat we moeten afwijzen.

Het tweede criterium is eenvoudiger te hanteren en het zou een goede zaak zijn als hier snel echt werk van gemaakt werd. Jagers, vissers en agrariërs - om een paar van de opvallendste groepen te noemen - hebben bewezen maar al te goed in staat te zijn de natuurlijke waarden van een gebied drastisch te verminderen. De verantwoording voor het beheer kan en mag niet bij hen berusten. Dat zij zelf luid verkondigen dat zij de beste natuurbeheerders zijn, kan toch zelfs bij volslagen leken weinig indruk maken. Het is wat flauw om meteen weer over het verdwijnen van de grote roofdieren te beginnen, maar wie zijn verantwoordelijk geweest voor het bijna of helemaal verdwijnen van zeehond, otter, bever, raaf en zeearend? En hoe komen zoveel wettelijk beschermde ganzen en roofvogels vol met landbouwgif of hagel?

Op het moment dat diersoorten werkelijk met rust worden gelaten door het leger van ecologische bemoeials, blijkt de natuur over een verbazingwekkende veerkracht te beschikken. De toename van futen, blauwe reigers en aalscholvers is nog maar een begin. Broedende visarenden en raven in het Amsterdamse Bos? Het zou de gewoonste zaak van de wereld moeten zijn. Als alle 'wild'- en andere 'beheerders' maar niet de kans kregen zich ermee te bemoeien.

*Een vraag aan
'beheerders': Hoe
komen zoveel wet-
telijk beschermde
ganzen vol met
landbouwgif of
hagel? - brandgans
(foto: Mike Weston)*

Beschermings- bepalingen in Nederland

Deel 3

Wim Voortman

Deze keer over tamme en wilde knobbelzwanen, over het verschil tussen tam wild en wild wild, kletsverhalen van vogelhouders en over lekkerbekken die beschermde vogels mogen verhandelen.

Het geldelijk belang van de zwanenhouder kan wel eens merkwaardige schommelingen in de beweerde eigendomstoestand van vogels te zien geven, (foto: Els fans)

Het was aanvankelijk mijn bedoeling om een of twee artikelen te wijden aan de beschermingsbepalingen in ons land, maar die opzet was te eenvoudig: er schijnt een hele serie artikelen voor nodig te zijn om de zaak een beetje zinvol uiteen te zetten. In deze aflevering vraag ik opnieuw uw aandacht voor enkele bijzondere bepalingen in de wetten en voor een paar opmerkelijke rechterlijke uitspraken. De toelichting op de voorgenoemde reparatiewetgeving (aanpassing van de bestaande wetten aan internationale verdragen) en de regels voor opgezette dieren houdt u tegoed.

Bijzondere bepalingen (vervolg)

In de algemene uitzonderingen van de Vogelwet 1936 worden ook de tamme knobbelzwanen genoemd, en wel omdat deze soort op tamelijk grote schaal gehouden werd voor het vlees of de veren. Ook nu worden er nog wel knobbelzwanen voor commerciële doeleinden gehouden, maar veel minder dan vroeger. De vraag naar zwanenvlees en -dons is sterk afgenomen, en veel vanouds tamme zwanen zijn verwilderd.

Omdat de wet het onderscheid tussen tamme en wilde exemplaren niet aangeeft, zijn er in de praktijk nogal eens problemen met deze soort. 'Landbouw' stelt zich op het standpunt dat tamme knobbelzwanen een eigenaar hebben, en daarom een eigendomsmerk dragen, zoals een ring of

een teken op de snavel of de zwemvliezen. Meestal kunnen tamme zwanen ook niet vliegen, omdat zij gekort- of geleewiekt zijn. Kortwieken is het afknippen van de slagpennen (soms aan één kant), zodat de vogel niet goed meer kan vliegen. Leewieken is veel ingrijpender: daarbij wordt het laatste vleugellid (met de slagpennen) geheel weggenomen. Soms wordt volstaan met het doorsnijden van de pezen in de vleugel. Een geleewiekte vogel kan nooit meer vliegen, gekortwiekte vogels krijgen in de volgende rui hun slagpennen gewoon terug. Knobbelzwanen die kunnen vliegen en geen eigendomsmerken dragen, moeten volgens het ministerie als wilde (en dus beschermde) exemplaren beschouwd worden. Het kort- of leewieken van jongen van tamme knobbelzwanen of het aanbrengen van een ander eigendomsmerk roept nogal eens weerstanden op bij het publiek. Enerzijds is er soms gerechte twijfel of de oudervogels wel tam zijn, en anderzijds ziet men met zulke 'mooie' vogels als zwanen niet graag vervelende dingen gebeuren.

Vaak komen de problemen met 'tamme' of 'wilde' knobbelzwanen erop neer, dat een zwanenhouder beweert dat knobbelzwanen zijn eigendom zijn, als hij eraan kan verdienen, maar dat dezelfde zwanen voor wild moeten doorgaan als zij schade dreigen te doen.

Tot slot van dit gedeelte over bijzondere bepalingen iets over een uitspraak van de Hoge Raad uit 1932 betreffende de definitie van 'wild' in de zin van de Jachtwet. Het gaat hier om een uitspraak in het kader van de Jachtwet 1923, een wet dus die aan de huidige Jachtwet voorafging. De Hoge Raad heeft toen reeds uitgemaakt, dat als 'wild' beschouwd moeten worden alleen die exemplaren van de soorten die de wet als 'wild' noemt, die aan niemand toebehoren en in het wild leven. Met andere woorden: 'tam wild' (gekweekt wild) is geen wild in de zin van de wet. In 1941 is deze uitspraak nogmaals bevestigd: gezien de strekking van de Jachtwet (1923) kunnen alleen die exemplaren van de genoemde diersoorten als 'wild' beschouwd worden, 'die aan niemand toebehoren en in de voor hun aard natuurlijke vrijheid leven.'

Ook de huidige Jachtwet huldigt dit uitgangspunt. De consequentie daarvan is, dat men gekweekt wild voorhanden mag hebben, en dat gebeurt ook: allerlei eenden en herten worden in dierenparkjes gehouden zonder dat zoiets een conflict met de Jachtwet oplevert. Ook dit bevestigt weer, dat de Jachtwet geen dieren of natuur beoogt te beschermen, maar vóór alles de belangen van de jagers veilig stelt.

Overigens is het niet zo, dat levend gestroopt wild, zodra het in een kooi zit, daarmee 'tam' geworden zou zijn, al valt het in de praktijk natuurlijk

Knobbelzwanen die kunnen vliegen moeten als wilde exemplaren worden beschouwd, (foto: Pieter Eibers)

bijzonder moeilijk te bewijzen, dat zulk 'tam' wild eigenlijk wild wild, en dus wild in de zin van de wet is. Wel heeft de Hoge Raad in 1961 bepaald, dat men wild dat in hulpbehoevende toestand wordt aangetroffen, mag meenemen om het te verzorgen. Vervoer van zulk 'wild' na revalidatie is dan ook niet verboden.

Opmerkelijke uitspraken

Voor gewone mensen zijn wetten meestal nauwelijks te lezen, en dat komt voornamelijk doordat ze eigenlijk geschreven zijn voor mensen die ze niet willen begrijpen. Dat maakt allerlei mitsen en maren nodig om de bedoelingen zo precies mogelijk op papier te krijgen, met als gevolg dat een gewone lezer al gauw de draad kwijtraakt. Toch kunnen wetten niet zo precies opgesteld zijn, of er zullen lieden proberen tussen de mazen van de wet door te glippen. In zulke gevallen moet er een rechter aan te pas komen om te wet uit te leggen, soms zelfs een hele reeks rechters. Ook op het gebied van de bescherming van wilde flora en fauna is dat natuurlijk gebeurd en dat heeft geleid tot soms opmerkelijke uitspraken, waarvan ik er een drietal wil bespreken.

Ten eerste is er op dat gebied het zgn. pluimveearrest, dat ook wel bekend staat als het goudvinkenarrest. Toen de Vogelwet 1936 van kracht werd, was pluimvee uitgezonderd van bescherming. Deze bepaling was opgenomen, omdat het niet de bedoeling van de wetgever was, dat uitgezet pluimvee dat zich op eigen kracht in de natuur zou weten te handhaven, beschermd zou zijn. In de wet stond echter niet welke soorten als

pluimvee beschouwd werden, en dat had vérstrekkende gevolgen.

Een vogelhouder bij wie in de jaren '60 goudvinken aangetroffen waren, beriep zich er namelijk op. De goudvink is een mooie rustige vogel die zich goed in de volière laat houden en onder vogelhouders erg populair is. De soort is echter nooit als kooivogel aangewezen; goudvinken in volières zaten en zitten daar dus altijd illegaal.

De vogelhouder bracht naar voren, dat hij de in beslag genomen goudvinken zelf gekweekt had, en dat deze daardoor 'pluimvee' waren en dus niet onder de bepalingen van de Vogelwet 1936 zouden vallen. In hoger beroep kwam de rechtbank te Den Bosch toen inderdaad tot de conclusie, dat al 'het tamme gevogelte dat men tot zijn nut en voordeel of wel uit liefhebberij houdt/ als pluimvee moet worden beschouwd. De goudvinken waren gekweekt en daardoor 'tam' en dus 'pluimvee'. Deze uitspraak, die inging tegen de zienswijze van de ornithologen en ook bepaald niet de bedoeling van de wetgever was geweest, breidde het begrip 'pluimvee' enorm uit en dreigde de uitvoering van de Vogelwet 1936 bijzonder moeilijk te maken. De zaak kwam vervolgens voor de Hoge Raad, die echter het vonnis van de Bossche rechtbank bevestigde (arrest van 3 juni 1969).

Om de mogelijk desastreuze consequenties van dit arrest tegen te gaan, is in 1970 met een wetswijziging het pluimvee uit de algemene uitzonderingsbepalingen geschrapt. Daar was ook geen bezwaar tegen, want inmiddels was gebleken dat uitgezet pluimvee (in de gewone betekenis) zich in ons land nooit in het wild had

kunnen handhaven.

Er is nog een arrest gewezen over goudvinken, een arrest dat door de vogelhouders opzettelijk misbruikt is om de uitspraak in hun straatje te laten passen.

Eind jaren '70 werden er bij een Groningse vogelhouder goudvinken in beslag genomen. De kantonrechter veroordeelde hem tot een boete, maar gaf hem de vogels terug, omdat deze gekweekte vogels in de natuur geen overlevingskansen zouden hebben en ze bij de vogelhouder goed verzorgd zouden worden. De bewering dat de vogels nooit meer losgelaten zouden kunnen worden, kwam overigens van de vogelhouder zelf, die zelfs de bekende Dr. Fop I. Brouwer voor zijn karretje had weten te spannen. Dat de vogels inderdaad gekweekt waren, zou moeten blijken uit de gesloten ring die ze droegen. Zo'n ring kan - zegt men - alleen aan de poot van een net uitgekomen jonge vogel gedaan worden.

Kennelijk had de rechter er zich niet erg om bekommerd, dat hij met die uitspraak een nieuwe overtreding uitlokte: de Vogelwet 1936 verbiedt het bezit van beschermde vogels en maakt geen verschil tussen wilde of gekweekte exemplaren. Ook kwam de verdachte niet in aanmerking voor een vergunning om goudvinken te houden. Daarnaast bleven er enkele klemmende vragen onbeantwoord: hoe was de verdachte aan de ouders van de in beslag genomen goudvinken gekomen (voor het houden van beschermde vogels als hobby wordt tenslotte nooit vergunning verleend), en waar waren die oudervogels ondanks zijn goede zorgen dan gebleven? Wat bewezen de ringen precies?

De Officier van Justitie ging tegen dit vonnis in beroep, omdat hij het met deze teruggave niet eens was. In hoger beroep voerde de vogelhouder echter aan, dat hij onschuldig was aan het bezit van de goudvinken, omdat deze afkomstig waren van een paartje dat in zijn volière gebroed had en inmiddels overleden was. Hij had de in beslag genomen vogels dus noodgedwongen in zijn bezit gehad en zou daarom voor dat bezit niet vervolgd kunnen worden. De rechtbank slikte dit doorzichtige verhaal, sprak de verdachte vrij en bepaalde dat de in beslag genomen vogels teruggegeven moesten worden. De bovengenoemde vragen bleven opnieuw onbeantwoord.

Ook de Officier van Justitie bij de

Wat elders in de EG ook gebeurt, leeuweriken en ander beschermd gevogelte verwerkt tot pastei, daar zullen we in Nederland van verschoond blijven, (foto: Mike Weston)

Officieren van Justitie ertoe over, in beslag genomen vogels terug te geven. Meestal worden zij daartoe aangezet door zielige verhalen van de betrokken vogelhouders, die erop neerkomen dat de in beslag genomen vogels zich als 'cultuurvogels' niet in de natuur zullen kunnen handhaven. De vogelhouders laten zich bij dit soort zaken ook steeds vaker bijstaan door zogenaamde getuige-deskundigen uit kringen van sommige vogelhoudersbonden.

Helaas is er meestal geen echte deskundige (bij voorbeeld van het ministerie of van Vogelbescherming) aanwezig om deze huilverhalen te weerleggen. Die verhalen zijn klinkklare onzin, maar de rechterlijke macht is daar niet altijd even goed van op de hoogte. Het is tenslotte al lang bekend, dat het heel goed mogelijk is om vogels die lang in een volière gezeten hebben, voor te bereiden op een leven in de vrije natuur. De eerste de beste vogelasielhouder kan dat bevestigen. Maar zelfs al mocht het op goede gronden ongewenst zijn om in beslag genomen vogels (direct of op termijn) los te laten, dan hoeft dat nog niet te betekenen, dat die vogels dan ook uitgerekend terug moeten naar degene die ze illegaal hield. Als zulke vogels dan alleen maar in een volière kunnen leven (quod non), dan is er vast wel een dierentuin of vogelasiel waar ze ondergebracht kunnen worden. Die beschikken over de vereiste vergunningen, terwijl een vogelhouder nooit in aanmerking kan komen voor een vergunning om als hobby beschermde vogels te houden.

Tot slot een arrest van het Europese Hof betreffende de invoer van Schotse sneeuwhoenders ('grouse'). De aanleiding daarvan was een vraag van de Nederlandse Hoge Raad aan het Europese Hof in het kader van een strafzaak tegen een 'gourmetteria' (Hoe zeg je dat in het Nederlands? Lekkerbekkerij?) te Den Haag waar in 1984 een dood Schots sneeuwhoen in beslag was genomen. Het Schotse sneeuwhoen is een beschermde soort in de zin van de Vogelwet 1936 en mag op die grond niet ingevoerd of verhandeld worden. In Schotland mag de soort echter

bejaagd worden.

In zo'n geval dreigt er een botsing tussen de artikelen 30 en 36 van het EG-verdrag. Het eerste artikel regelt een vrij verkeer van goederen tussen de lidstaten van de EG en verbiedt de lidstaten maatregelen te nemen die in de praktijk het karakter van een handelsbeperking hebben. Op grond van artikel 36 mogen de lidstaten echter wel beperkingen opleggen aan het vrije verkeer van goederen, als dat noodzakelijk is voor de bescherming van de gezondheid of het leven van dieren.

Het Hof heeft dus moeten beslissen welke belangen in dit geval het zwaarst moesten wegen: de economische of de beschermingsbelangen. Welnu, om een lang verhaal kort te maken: de lekkerbekken zijn in het gelijk gesteld. Dat is natuurlijk jammer, omdat zo'n uitspraak de jacht stimuleert en er voor menselijk plezier gedode, beschermde vogels ingevoerd mogen worden. Toch is het gelukkig niet zo, dat zonder meer de 'slechtste' wetgeving uit de EG ook in ons land moet gelden. Het Hof heeft bij voorbeeld het gegeven dat het Schotse sneeuwhoen niet in Nederland voorkomt, met nadruk betrokken in zijn overwegingen. Die getuigen trouwens van een behoorlijke afweging: een invoer- en verhandelingsverbod is niet gerechtvaardigd als het toegepast wordt op een vogelsoort die niet voorkomt in de lidstaat waar dat verbod geldt, maar wel in een andere lidstaat waar de jacht op die soort zowel op grond van de nationale wetten als op grond van de EG-regels toegestaan is. De verplichting om invoer en handel toe te staan geldt echter niet voor trekvogels en ook niet voor soorten die op de EG-lijst van bedreigde soorten staan. In de meeste gevallen is het verbod dus wel op zijn plaats. Van onzinnigheden als gebraden merels of leeuwerikenpastei kunnen we dus verschoond blijven, EG of niet.

Literatuur

- Arrest van het Hof (Zesde kamer) van 23 mei 1990, zaak C-169/89, betr. invoerverbod beschermde vogels.*
Jachtwet en Nuttige Dierenwet 1914. Bewerkt door Mr. P.C.J. v.d. Ploeg-van Oort. 6e druk. Zwolle, 1988. (Ned. Staatswetten, editie Schuurmans en Jordens, 15).
Vogelwet 1936. Bewerkt door A.J. Binsbergen. 8e druk. Zwolle, 1987. (Ned. Staatswetten, ed. Schuurmans en Jordens, 80).

rechtbank zocht het wegens die teruggave hogerop (op grond van mogelijke schending van het recht), nu dus bij de Hoge Raad. Die bepaalde echter, dat de rechtbank de vogels niet ten onrechte had teruggegeven, en wel omdat de Vogelwet 1936 een dergelijke teruggave niet met zoveel woorden verbiedt. Let wel: dit was het enige waarover de Hoge Raad in dit geval uitspraak deed. Over de status van de betrokken vogels en over het gegeven of de vogels na teruggave ook 'rechtmatig' bij de vogelhouder aanwezig zouden zijn, zei de Raad niets.

De vogelhouders stonden te juichen om dit arrest. Zij lazen er welbewust alleen dat in wat zij wilden lezen en begonnen vervolgens valse propaganda te verspreiden. Een leugenachtig berichtje in *Orze Vogels* van september 1980 meldde toen bijvoorbeeld naast een hoop andere onzin, dat de Hoge Raad bepaald had 'dat het onder zich hebben van in de volière gekweekte goudvinken niet strafbaar is, omdat deze vogels, indien ze in de natuur zouden worden vrijgelaten, geen overlevingskansen hebben.' Zij hadden beter kunnen weten, maar wilden dat niet. De Hoge Raad heeft alleen een uitspraak gedaan over de rechtmatigheid van de vordering tot teruggave in dit specifieke geval. Over de status van gekweekte goudvinken is helemaal niets gezegd, over die van teruggegeven vogels evenmin. Alle goudvinken bij particuliere vogelhouders zitten daar nog altijd illegaal en zijn dus voor inbeslagname vatbaar.

Teruggave van in beslag genomen beschermde vogels vormt echter wel een probleem bij de handhaving van de wet. Steeds vaker gaan rechters of

'Grondslagen van het jachtbedrijf'

Ton Ebben

Onder een degelijk aandoende en vernieuwing suggererende titel heeft de KNJV een rapport uitgebracht. De hoop op een nieuw perspectief voor de jaren '90, een ommekeer in het jagersdenken, kan men echter snel laten varen.

Het zevende woord van de inleiding tot het door de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging gepubliceerde rapport *Grondslagen van het jacht-bedrijf, Een visie voor de jaren '90* is 'nogmaals': 'Het doel van dit rapport is *nog - maals* aan te geven waarom het jachtbedrijf in onze huidige samenleving mogelijk is, mag en soms moet.' In feite is daarmee het gehele stuk gekarakteriseerd. De hierdoor opgeroepen teleurstelling van de lezer wordt in de rest van de 30 pagina's slechts bevestigd!

Het eerste hoofdstuk behandelt de zogenaamde kernpunten. Omstandig wordt een poging ondernomen om de definitie van het begrip 'jacht' te wijzigen. Volgens de Jachtwet is jacht 'het opsporen, bemachtigen of doden van wild'. Dit nu blijken de jagers in de visie van de KNJV in de jaren '90 niet meer te doen. Nee, ze 'beoefenen het jachtbedrijf' en het woord jagen wordt taboe. Voor onze wilde dieren blijkt het allemaal niet zoveel uit te maken. Jacht of jachtbedrijf, in het gehele rapport staat het plezier in het doden van dieren voorop.

De jager wordt gepresenteerd als een gemotiveerde beschermer van de natuur. Natuurbehoud zou voor de jager noodzakelijk zijn omdat het wild te lijden heeft van de achteruitgang van het milieu. Volgens de opstellers van het rapport zullen, vanuit deze (negatieve!) motivatie, jagers steun en samenwerking aanbieden aan natuurbeschermingsorganisaties, de landbouw en de bosbouw. Vooral de agrariërs mogen zich verheugen in de

bijzondere belangstelling van de jagers. De landbouw, zo is het betoog, heeft met de jacht gemeen de behoefte om cultuurgrond te exploiteren.

Parken, plantsoenen, het wegennet, woningbouw, tuinen, industrie-terreinen, sportvelden en noem maar op, dat is allemaal exploitatie van cultuurgrond. Waarom dan zo'n opgedrongen bondgenootschap met de landbouw?

Met enige omhaal van woorden geeft het rapport hier duidelijkheid over. In het kort komt het erop neer dat de jagers zelf hier uitdrukkelijk voordeel van hebben. De landbouw heeft gronden die in aanmerking kunnen komen voor een braakleg-regeling en ook kunnen agrariërs loze hoeken inplanten en kleine landschapselementen onderhouden. De redentatie is even simpel als effectief voor de jagers: de landbouw komt in dienst van de jacht.

'De dienstverlening van de jacht aan de landbouw wordt onvoldoende onderkend', zo is een van de klachten in het rapport. Gezien de plaats die de jagers aan de landbouw toedenken, is deze klacht niet zonder gronden. Naar ik hoop, zien we in de toekomst meer van deze eerlijke opvattingen van de jagers op schrift gesteld. Het zou de onnatuurlijke verbondenheid die er tussen veel agrariërs en het zogenaamde 'jachtbedrijf' is, in het juiste daglicht stellen.

Niet al te diep gaat het rapport in op het belang van het jachttoezicht voorzover dat stroperij tegen zou gaan - misschien wel omdat het uit het oogpunt van natuurbeheer erg moeilijk is

om deze in essentie van jacht te onderscheiden.

Voorlopig behoeven wij in Nederland dan ook geen evenknie van de Belgische jagersclub te verwachten, die namelijk een gespecialiseerde stroperij-beteugelingsdienst kent.

Hoofdstuk twee begint met bewegen en hoopgevendende woorden. Alle maatschappelijke stromingen, zo is de bewering, zijn onderhevig aan slingerbewegingen, waarvan de richting en de amplitude worden beïnvloed door zowel in- als externe factoren. Ook de KNJV staat daar bloot aan. Zowel de vereniging als de individuele jagers zouden bezig zijn om de jacht als maatschappelijk verschijnsel nieuwe inhoud te geven.

Wie mocht denken dat deze fraaie aanloop bedoeld is om de plezierjacht eens kritisch te gaan beschouwen, komt bedrogen uit. Nee, het is slechts een nieuw offensief om de publieke opinie minder negatief te maken ten aanzien van de jacht. De meeste mensen die in aanraking komen met de natuur, zien jagers als lieden die uitsluitend dieren doden. Deze beeldvorming zou niet juist zijn.

Men acht het moment nu rijp om duidelijk te maken dat de jager een belangrijke bijdrage levert aan de natuur. Om het blijkbaar geschonden blazoen wat op te poetsen, wil men bovendien het instellen van een leerstoel fauna-beheer aan de Landbouwuniversiteit te Wageningen bevorderen.

In het derde hoofdstuk gaat men in op het beheer. In feite is het een grote lofzang op de jager, die zich belast ziet

De toename van ganzenpopulaties kan geheel verklaard worden door de verhoogde overlevingskans wegens verminderde jachtdruk. (foto: Pieter Eibers)

'Grondslagen...': 'De landbouw heeft met de jacht gemeen de behoefte om cultuurgrond te exploiteren.' (foto: Pieter Eibers)

met faunabeheer, natuurbescherming en biotoooperstel. Het ligt voor de hand, dat de overheid voor deze 'inspanningen' over de brug moet komen. Zo wil men dat de georganiseerde jacht meer faciliteiten krijgt. Naast subsidies wil men ook budgettaire neutrale faciliteiten zien zoals verlenging van de jachthuurlen en het verruimen van de jachtmogelijkheden waar deze te beperkt zijn, en men wil bovendien onrendabele landschapselementen ter beschikking krijgen. Wat bedoeld wordt met verruiming van de jachtmogelijkheden, legt men niet uit, evenmin wat onrendabele landschapselementen zijn. (Voor wie of wat onrendabel? Voor vogels en zoogdieren die hier hun toevlucht zoeken?)

Hoe het ook zij, jacht is meer dan een sport, zo wordt betoogd. Het blijkt een aan het huidig beschavingsniveau aangepaste vorm van exploitatie van

wilde populaties te zijn. Uiteraard zijn het geweer en andere jachtmiddelen daarbij onontbeerlijk. Hier gaat men wel erg snel. Het doden van individuele dieren ten koste van de gehele populatie wordt voorgesteld als een aan het huidige beschavingsniveau aangepaste vorm van exploitatie (lees 'onttrekken').

Dit aspect van maatschappijbeschouwing, waarmee het doden van wilde dieren wordt goedgepraat, laat erg veel te wensen over. Het gaat uit van de veronderstelling dat in ons niveau van beschaving een rechtvaardiging kan worden gevonden voor inbreuken op kwetsbare ecologische systemen en het tracht bovendien een legitimatie te geven voor het feit dat een minderheid, met een beroep op een zogenaamd beschavingsniveau, maar raak kan doen. Als beschavingsniveau al een norm zou kunnen zijn om te

bepalen of het verantwoord is wilde dieren te doden, dan is er ieder geval nog geen sprake van een verantwoorde wetenschappelijke benadering, wat ten koste zal gaan van individuen en populaties. Vanuit een dergelijk 'maatschappelijk' standpunt kan men maximaal toetsen wat het maatschappelijk draagvlak is voor de praktijken van de jacht. Men kan bijvoorbeeld de Nederlanders vragen of zij het beschaafd vinden om dieren voor mensenplezier dood te schieten.

Het vierde hoofdstuk behandelt de regulering. Populaties zijn altijd onderhevig aan reguleringsprocessen; menselijk ingrijpen ligt daarbij niet echt voor de hand. In de natuur is het opgewassen zijn tegen ongunstige omstandigheden de regulerende factor. Bij de jacht speelt dit essentieel gegeven geen rol: het is niet de sterkste, de beste, die in leven blijft en voor het voortbestaan van de populatie zorgt. Ongeacht zijn hoedanigheden en belang voor de soort, is het dier dat toevallig voor de loop van de jager komt, het slachtoffer van menselijk plezier in doden-zonder-enige-noodzaak.

Door te stellen dat faunaregulering een wezenlijke functie van de jacht is, wordt dit verschijnsel in het rapport wel heel vreemd belicht. Zelf buiten het systeem staande, breekt men daarin in en werpt zich op als systeembeheerders bij uitstek. De natuurlijke beheerders van de populatie worden nu prooi omdat ze concurrenten van de jagers zijn geworden. Dit is toch wel de wereld op zijn kop zetten. Dat de onderbouwing van deze ingrijpende inbreuk op een natuurlijk systeem te wensen overlaat, zal wel geen verbazing wekken. Het gekozen uitgangspunt is namelijk onjuist: jagen moet en daarna bedenken we wel wat argumenten om het aannemelijk te maken. Kreten als 'hoeveelheden en aantallen zijn altijd relatief' en '(de geschoten) biomassa (is), in het totaal van de kringloop der stof, een te verwaarlozen hoeveelheid' klinken wel 'wetenschappelijk', maar voor menselijk ingrijpen bieden ze geen basis.

Het vijfde hoofdstuk gaat in op de economische factoren die samenhangen met de jacht. Zo lezen we dat de omzet in wapens, munitie, kledij etcetera zo'n 40 miljoen gulden bedraagt. De totale geldswaarde van de in Nederland geschoten dieren bedraagt ongeveer

*'Grondslagen...':
'Vanuit de
onnatuurlijke stad
kijkt de bewoner vol
weemoed, maar op
afstand en zonder
veel inzicht, naar
het landelijke
gebied.'* (foto: Geurt
Besselink)

*Het recht op wild-
braad blijkt een
hoger recht dan
rechten op leven
van individuele
dieren, (foto: René
Absil)*

20 miljoen gulden. Bovendien worden er ongevallen voorkomen door het plaatsen van spiegels. Het is al met al een opsomming die weinig indruk maakt. Het sluiten van een paar kleinere milieuhinderlijke bedrijven heeft economisch meer relevantie dan sluiting van het 'jachtbedrijf'.

In het zesde hoofdstuk winnen de emoties het van de argumenten. Onderwerp is de maatschappelijke acceptatie van de jacht.

Tegenstanders van de jacht behoren niet tot de primaire doelgroep van de jagers, althans, niet de verklaarde tegenstanders van de jacht. De doelgroep zijn degenen die wegens het gebrek aan goede voorlichting de jacht afwijzen.

De anti-jachtbeweging zou last hebben van verdrongen schuldgevoelens over de bio-industrie. Dit schuldgevoel wil men, volgens de schrijvers van het rapport, afkopen door vriendelijk te zijn voor huisdieren en wilde dieren. De urbanisatie zou dit proces alleen nog maar versterken. 'Vanuit de onnatuurlijke stad kijkt de bewoner vol weemoed, maar op afstand en zonder veel inzicht, naar het landelijk gebied waar de mens in harmonie met de natuur zou leven. Een natuur die zichzelf zou moeten en kunnen reguleren: een volmaakt Utopia.' Deze laatste uitroep moet blijkbaar het ongelijk van andersdenkenden bewijzen, maar komt naar mijn opvatting vooral voort uit het feit dat men behoefte heeft aan regulatie buiten het natuurlijk systeem om. Ware dit niet zo, dan zou immers een belangrijke basis aan het 'jachtbedrijf' ontval-

len. Het hekelen van deze 'utopie' is overigens ook maar betrekkelijk. Gemakshalve vergeet men even dat de mens een betrekkelijke nieuwkomer is. Al meer dan 200.000 miljoen jaar geleden ontstonden de eerste zoogdieren en de ontwikkeling van de soorten gaat nog steeds door. De mens verscheen pas enige honderdduizenden jaren geleden. Het zijn de activiteiten en het gedrag van de mens die soorten en populaties onder druk zetten. Ook plezierjacht is (soms) een van deze activiteiten.

Uit een studie van IBN-onderzoeker Dr. B.S. Ebbing, waarop deze onlangs promoveerde, blijkt dat de toename van ganzenpopulaties geheel verklaard kan worden door de verhoogde overlevingskans wegens verminderde jachtdruk. Maar ook dit recente onderzoek zal, naast vele andere wetenschappelijke gegevens betreffende de schadelijkheid van de jacht, de jagers

wel niet kunnen overtuigen.

Men wil, buiten het systeem staande, blijven 'reguleren', en vanuit deze positie is het ook min of meer noodzakelijk het wilde dier geen rechten toe te kennen. Dit wel te doen, zou, volgens het KNJV-rapport, een vorm van antropomorfisme zijn. (Gelukkig denkt de wetgever, zij het beperkt, daar anders over.)

Vanuit deze visie van het rechteloze individuele dier, krijgt Dierenbescherming het advies dat de bescherming van de soorten een belangrijk aandachtsgebied moet zijn. Te veel geld en energie zou in de bescherming van het individu worden gestoken. Deze aanloop blijken de schrijvers nodig te hebben om de stelling te poneren dat de bejaagbaarheid van een diersoort niet afhankelijk is van het feit of een soort schadelijk is of niet. Het feit dat een individueel dier benut kan worden, is voldoende om een soort te bejagen.

Het recht op wildbraad blijkt aldus een hoger recht dan het recht op leven van individuele dieren.

Verder wordt er nog wat geklaagd over het beperkt aantal soorten dat in Nederland bejaagbaar is - wat op grond van het bovenstaande wel geen verbazing zal wekken.

Positief in dit hoofdstuk is wel dat men ruiterlijk toegeeft dat het jagen op dieren de jagers plezier schenkt.

Hoofdstuk zeven bevat citaten waaruit moet blijken dat de jagers en de overheid op één lijn zitten. Het hoofdstuk heeft dan ook vooral als functie een hart onder de riem te steken van jagend Nederland. Hoofdstuk acht ligt in het verlengde van het voorgaande hoofdstuk: het handelt over de begrenzing van de jacht. Nog niet één volle pagina wordt dit onderwerp waardig bevonden.

Het negende en laatste hoofdstuk bevat de opsomming van de weidelijkheidsregels zoals die door de KNJV in 1978 zijn vastgesteld. Deze regels hebben vooral een interne functie, zoals bijvoorbeeld de regel dat men jaagt volgens de door de jagersgemeenschap aanvaarde normen. Overigens is bekend dat regels die ook de buitenwereld als logisch beschouwt, niet altijd worden nageleefd. Denk maar eens aan de regel dat men niet mag schieten als het wild zich niet trefbaar (= doodbaar) vertoont. Het grote aantal gewonde dieren is vanuit deze regel niet verklaarbaar. Zelfs de regel dat een schot alleen maar veilig mag worden afgegeven, blijkt in een aantal gevallen slechts een papieren regel. Het heeft overigens weinig zin om de weidelijkheidsregels aan een nadere beschouwing te onderwerpen, daar deze aan de discussie over de noodzaak van de jacht geen enkele bijdrage kunnen leveren.

Samengevat: een teleurstellend rapport, omdat de visie op de jacht in de jaren '90 geen andere blijkt te zijn dan de visie die we al vele decennia kennen. Het is een rapport vol van oude wijn in oude zakken.

Literatuur

Huber, drs. J.J.L. (bewerker). *Grondslagen van het jachtbedrijf. Een visie voor de jaren '90.* Amersfoort:KNJV, 1992.

OPROEP

Wie heeft gegevens over privatisering en terreinbeheer van Staatsbosbeheer?

De Stichting Kritisch Faunabeheer is voornemens een onderzoek te doen naar het terreinbeheer in de gebieden van Staatsbosbeheer. Wij maken ons nl. ernstige zorgen over de ontwikkelingen bij deze (voormalige) rijksdienst. Als gevolg van de privatisering heeft zich - volgens diverse berichten die ons bereikten - hier en daar een beleid ontwikkeld, waarbij commercie en winst voorop staan ten koste van het natuurbelang. Zo wordt bijv. op louter financiële gronden soms de jacht op alle bejaagbare diersoorten weer verpacht, in plaats van deze in eigen beheer te houden en/of te beperken tot echte schadebestrijding.

Wij verzoeken ieder die hierover gegevens bezit of waarnemingen heeft gedaan of doet, schriftelijk of telefonisch contact te zoeken met onze secretaris

Mw. A.P. de Jong
Amsteldijk-Noord 135
1183 TJ Amstelveen
Telefoon (020) 6 41 07 98

Desgewenst kan uw anonimiteit worden gegarandeerd.

Het bestuur

*Staatsbosbeheer als bomen rooien ten
geprivatiseerde behoefte van
natuurbeheerder: wildweitjes. (foto:
gunst voor geld, jagersgeld; dus Johan Webbink)*

Staatsbosbeheer en privatisering

Wandelend en rondkijkend in boswachterij 'De Amerongse Berg' (1100 ha) valt het mij op dat er meer dan ooit kaalslag gepleegd wordt. Vrachten hout worden afgevoerd, en zelfs in de broedtijd schroomt men niet om bomen rond nesten en horsten van beschermde vogels te vellen, met als gevolg enorme verstoring van broedvogels. Er vindt sterke uitdunning plaats van percelen waarvan de meest onervaren bosbouwer kan voorspellen dat bij een volgende storm de rest ook omgaat.

Meest opvallend is de uitbreiding van het aantal wildweitjes van vier stuks naar tenminste dertien stuks. Dertigjarige grove dennen zijn zonder scrupules ontworteld en als waardeloos hout opzij gegooid om plaats te maken voor deze wildweitjes: een concessie aan de jachtpachter voor de sterk

verhoogde pacht.

Conclusie: De wildstand moet verhoogd worden t.b.v. de jacht. Bij Staatsbosbeheer gaat de geprivatiseerde baatzucht kennelijk boven het belang van de natuur en de daarin levende dieren.

Het zou interessant zijn te horen hoe het in andere staatsboswachterijen gesteld is.

Johan Webbink

UIT HET HART

De schone schijn en de rauwe realiteit

Een kijkje achter de jachtschermen heeft me kritisch leren denken

Hans Tieleman

*De ontgoocheling en stellingname van een man wiens liefde
voor de natuur hem dreef tot confrontatie met de jagers.*

Het begin: de illusie
Vanaf 1970 heb ik mijn vrije tijd
doorgebracht met wandelen en foto-
graferen op de Veluwe. Samen met
mijn vrouw ontdekte ik wat er leefde,
waar het leefde en hoe het leefde. We
genoten van de ontmoetingen die we
hadden en drongen stapje voor stapje
door in de kamers van het dierenrijk.
Het leek allemaal zo mooi en zo
natuurlijk. Het liep er voor ons en
iedere keer weer ontfoetselden we de
natuur wat van haar geheimen.

Rond 1975 werden er contacten met
jachtopzieners gelegd. We wisselden
ervaringen uit, meldden wat we zagen
en beleefden, zochten wat hertestangen
voor hen en kregen ook wat privileges,
zoals aanzitten op voederplaatsen.

De desillusie

Drie jaar hebben deze contacten
geduurd. Deze tijd hadden we nodig
om te ontdekken hoe het beheer van de
dieren in elkaar zat. Toen begon de
overtuiging te groeien dat het dieren-
sprookje helemaal geen sprookje was,
maar een wreed opgezet mensen-
spelletje. Het wild dat er liep, was uit-
sluitend voor de jager en deze kon er al
zijn frustraties op kwijt. Nadat we de
feiten op een rij hadden gezet, was het
genieten voorbij en liepen we met een
totaal andere gevoelsbeleving over
onze Veluwe. Nu zien we te veel, we
weten te veel en worden geconfron-
teerd met zaken die we direct in

verband kunnen brengen met de jacht-
praktijken die hier plaatsvinden.
Genieten heeft plaats gemaakt voor
ergernis. Dieren worden gebruikt en
misbruikt door een aantal sadisten en
egotrippers. Misstanden zijn legio en
bij het grote publiek totaal niet bekend.
De jagers schermen hun wereld heel
goed af en wee degene die de kracht en
kennis bezit om tot deze misstanden
door te dringen.

Mijn ervaringen met de vele soorten
wild zal ik hier afzonderlijk neerleggen.
Het zijn de belevenissen uit de praktijk.
Wandel maar mee en oordeel zelf.

Wilde zwijnen

Zwijnen worden nog steeds in veel
van onze Veluwe-gebieden bijgevoerd.
De voederplaatsen vindt u bijna overal.
Slachtafval, broodrestanten, eieren en
ééndagskuikens worden ter voeding
aangeboden. Dit om de aanwas te
vergroten. In plaats van één worp per
jaar produceren deze goed gevoerde
dieren nu twee worpen, bij uitzon-
dering ook wel eens drie worpen. Dat
is een interessante investering. Deze
aanwas schiet zo leuk weg. De heren
doen dit het liefst op drijf- of druk-
jachten. We drijven de zwijnen bekende
rustplaatsen uit en schieten de dieren
als ze in volle vaart over een pad heen
denderen. Dat geeft nl. een enorme
kick. Je moet er niet aan denken dat je
ze gewoon opwacht, voor je loop laat

komen en dan rustig en selectief een
geplaatst schot afgeeft. Dat is niet
spannend genoeg. Mochten druk- of
drijfjachten verboden worden, dan
zullen vele jagers hun spelletjes in het
buitenland voortzetten. Of het belang
van het dier ermee geschaad wordt?
Vindt u dat belangrijk? De resultaten
van deze jachtpartijen heb ik met eigen
ogen aanschouwd.

In 1978 zat ik op de Hoge Veluwe bij een voederplaats te wachten op wild. Voor mij verscheen opeens een groot mannelijk zwijn. Het dier kreupelde op drie poten. Ik meldde het de jacht-opziener. De man was blij met mijn tip. Een half jaar daarvoor had een drukjacht plaatsgevonden. Diverse dieren waren aangeschoten. Na deze jacht was het heel hard gaan regenen. De sporen werden uitgewist en de hond die moest

nazoeken had geen aanknopingspunten meer. Maak u er maar niet kwaad om. Dit kan toch gebeuren: een bedrijfsongevalletje.

In 1987 was ik in Weina getuige van zo'n moordspelletje. Een perceel werd voor m'n ogen uitgedreven en een aantal zwijnen vond de eeuwige rust. Acht zwijnen wisten door de linie heen te breken, waaronder drie biggen. Hun moeder was geschoten. Wat zich toen

voor m'n ogen afspeelde raakte me tot in het diepst van mijn ziel. De biggen waren radeloos. Ze wilden de vijf volwassen zwijnen niet volgen. Ze schreeuwden van angst. Terug, was hun eerste reactie, maar ze durfden niet. Na ongeveer drie minuten besloten ze dan toch maar de doorgebroken zwijnen te volgen en niet naar hun moeder terug te keren. Drie minuten lang keek ik met tranen in m'n ogen naar dit tafereeltje. Ik kreeg braakneigingen en voelde een enorme drift in me opkomen. Nadat ik de sporen nader bestudeerd had, constateerde ik dat er een groot zwijn zwaar gewond was. Overal lagen stukjes lever en heel donkere bloedspatjes. Ik ben naar de 'heren en dames' gegaan. Meteen werd er een kordon om me heen getrokken. Ik vroeg of er zo snel mogelijk met de hond gezocht kon worden. Dat zou gebeuren. Helaas, het jaartal heb ik niet gevraagd. Er ontstond een discussie. De alcohol dampen sloegen me in het gezicht. Als je je ooit alleen voelt staan, dan is dat op zo'n moment. Die dag is er niet meer gezocht. Ik heb de volgende dag het spoor opgepakt, dwars door dichte dekkingen. Ik vond een wondbed. Die nacht had het circa vijftien graden gevoren. Zeven à acht kilometer heb ik het spoor gevolgd. Overal stukjes lever en bloedspatten. Een dier met wondkoorts onder zulke extreme omstandigheden aan zijn lot overlaten, zo gaan jagers met wild om.

Vossen

Deze dieren zijn regelrechte concurrenten van vooral de kleinwildjagers. Ze worden te vuur en te zwaard bestreden. Kraamkamers worden vroegtijdig opgespoord. Als de jongen voor het hol gaan verschijnen, worden er kooitjes in de pijpen gestopt. De vossen lopen erin en kunnen er niet meer uit. Dan worden ze in de kooitjes geliquideerd. Of de pijpen worden uitgegraven en de jongen worden zo in de kraamkamer vermoord. De vos is het hele jaar door bejaagbaar. Alle wetenschappelijke rapporten over de onzin van deze jacht worden door het groene gilde aan hun laars gelapt. Voor iedere vossestaart krijgt men in Nederland nog altijd fl.15,-. De Jachtwet legaliseert deze heksenjacht.

Herten en damherten

Het hert is niet door de gemiddelde Nederlander te bejagen: daar zijn gigantische bedragen mee gemoeid.

Bij het beheer van damherten wordt zo mogelijk nog meer geknoeid dan bij andere diersoorten, (foto: Geurt Besselink)

Bijvoeren is investeren: boven hun stand levende dieren 'leveren' soms drie worpen per jaar. Schieten maar! (foto: Geurt Besselink)

Vanaf augustus tot 31 maart wordt het dier bejaagd. Dat is dan ook de reden dat deze dieren onnatuurlijk schuw zijn. Acht maanden per jaar wordt je achter de broek gezeten - nergens rust. De jacht vindt plaats vanaf hoogzitten, vanuit auto's en ook nog via lopen door het terrein heen. De meeste 'roodwildgebieden' hebben een veel te hoog bestand. Het voedselaanbod zou een veel lager bestand rechtvaardigen. Maar ook hier kan bijvoeren de zaak redden en kunnen de jagers meer ziertjes kweken voor hun heilige oogstspelletjes.

Op 12 maart 1979 fotografeerde ik op de Hoge Veluwe dit volgroeide hertekalf. Moeder was geschoten en werd snel richting restaurant getransporteerd. Het kalfje bleef liggen en moest tot voer dienen voor buizerd en vos. Met deze opname heb ik getracht via diverse kranten, tijdschriften en andere organen de belachelijk lange jachtijd aan te vechten. Onze oosterburen sluiten de hertejacht nl. reeds op 31 januari. Ik was bij voorbaat kansloos. Niemand had er belang bij dat ik deze zaak aan de orde wilde stellen en overall kreeg ik nul op het rekest. Herten komen door de jachtdruk niet aan begrazing van de terreinen toe. Daar moeten we dan een blik Schotse hooglanders voor opentrekken. Een jachtopziener moet vaak voor één hert dat afgeschoten moet worden en voor een bepaalde jager bestemd is, wel zes of meer keer uitrukken. Begrijpt u nu waarom de jachtijd zo lang moet zijn?

Met de damherten knoeien we waar-

schijnlijk nog meer. Begin jaren '70 liepen er legio bruin gestippelde damherten in het Kroondomein (Apeldoorn). Na enige jaren merkte ik dat deze vorm steeds minder te zien was en ik zag praktisch nog alleen maar zwarte damherten. Begin jaren '80 een nieuwe rage. Damherten waren exoten en moesten uit onze fauna verwijderd worden. Ik wacht op degene die vindt dat damherten toch mooi jachtwild zijn en dan weer een scheepslading importeert en uitzet. Zo knoeien we als mensen maar door.

Moeflons

Dit exotenbeleid heeft ook de hele populatie moeflons in het Kroondomein het leven gekost. Voor de roem en glorie van ons jagende vorstenhuis is dit wild begin deze eeuw uitgezet. Dit bergschaap had problemen met het doorgroeien van de hoeven op onze zachte zandgronden. Op de harde berggrond slijten deze hoeven gelijkmatig af. Na diverse experimenten en kruisingen waren de dieren goed aangepast. Begin jaren '80, ter inluiding van het anti-exotentijdperk, werd de hele populatie op de rug gelegd. Zo makkelijk gaat men daarmee om. Had het aan de heer Stefels van de Hoge Veluwe gelegen, dan was ook daar de populatie moeflons verdwenen en door heideschappen vervangen.

Overall hetzelfde

Onze huidige wetgeving laat dit allemaal toe. Snapt u dat mijn vrouw en ik nu met andere ogen door de natuur lopen? Overall zie je tekenen dat er weer een drijfjacht wordt voorbereid

*Volgroeid,
ongeboren hertekalf
van op de Hoge
Veluwe (!)
geschoten hinde:
een aanklacht tegen
de schandalig lange
jachtijd in
Nederland, (foto:
Hans Tieleman)*

of je ziet hulzen liggen. Op een stiekem plekje vind je weer zo'n voerplaatsje waar het wild wordt weggeknald, of een rustgebied (U weet wel, zo'n gebied waar u en ik niet mogen komen, dat als paradijs voor het wild moet dienen.), dat weer wordt uitgedreven of je ziet een hert dat in zijn paartijd wordt neergelegd. Stelt u zich voor: een hert, wild van hartstocht, laat zijn voorzichtigheid varen en juist op dat moment wordt het dier overhoopgeschoten. Dit is het summum van wettelijk jagen, de wens van iedere jager.

Terug blijven vechten

Gelukkig zijn er steeds meer mensen die hier vraagtekens bij zetten en de zaken steeds kritischer gaan volgen. Dat is ook de reden dat ik de Stichting Kritisch Faunabeheer zal blijven steunen, ook al ben ik het soms met een aantal zaken niet eens. Voorop staat het dier en daarom zal ik het Bestuur schrijven als ik vind dat het gefaald heeft of te laks is opgetreden.

In de steek laten zal ik hen echter nooit.

UIT HET HART

Alternatieven voor de jacht

Loop of lens

D.A. Docter

*Als er al een niet te
beteugelen menselijke
oerdrift tot jagen is, dan kan
wie wil hieraan toegeven
zonder dood en verderf in de
natuur te zaaien.
- Een pleidooi.*

Onlangs vertelde in dagblad Tubantia de 'consulent van de KNJV' dat zijn vereniging een warm voorstander is van het betrekken van boeren en jagers bij het natuurbeleid! Een merkwaardig enge uitspraak, want waarom de jager-recreant wèl en de auto-, motor-, fiets-, wandel-, enz.-recreant niet betrekken bij dat natuurbeleid? En wat te denken van de vogeltjes- en bloemetjesmensen en wie al niet? De KNJV heeft langzamerhand genoeg gezeurd over het belang van *haar* hobby (uiteraard voor zichzelf en dikwijls tot grote ergernis en woede van anderen).

In positieve zin heeft die hobby, van een héél kleine groep (!), inderdaad bijgedragen tot het behoud van wat wij natuur noemen. Zo ken ik mensen die gedreven door hun passie voor de jacht grote gebieden aankochten, deze als landgoed lieten inrichten en bewaarden. En - eerlijk is eerlijk - daardoor zijn dikwijls zeer fraaie en waardevolle gebieden behouden gebleven, hoewel bij de inrichting van landgoederen soms ook fraaie gebieden verloren gingen.

Maar... wie is de jager van vandaag? - In doorsnee zeker niet de mens die ik net schilderde. Nee, veelal is hij degene die zoveel mogelijk wil profiteren van wat anderen tot stand brachten danwel spaarden. Hij leverde, wederom enkele

*...met tussenringen
en balgapparaat...
(foto: Pieter Eibers)*

*...een wereld van de
fraaiste
jachttrofeeën...
(foto: Pieter Eibers)*

uitzonderingen daargelaten, geen inbreng aan het sparen van natuur. Hij denkt aan zijn financiële positie en zijn lust tot doden het *recht* te kunnen ontnemen om te jagen. En alle verhalen daaromheen: bijna 100% flauwekul. De natuur selecteert nu eenmaal beter. En geen jager die dat met feiten kan weerleggen. (Niet wéér beginnen over herten en reeën a.u.b.!.) Daarom moeten wij het voor natuurterreinen houden op 'Geen jacht, tenzij ...' En voor dat 'tenzij' is de zaak het beste op te lossen door speciaal daarvoor opgeleide en aangestelde jagers, mensen die natuur-beschermer zijn in hart en nieren en die uitsluitend de beheersmaatregelen treffen die noodzakelijk zijn *gebleken*.

De lust om te jagen zit misschien wel in vrijwel iedere man. Er zijn er die schieten om te doden, maar er zijn er ook die er met de kijker, de loep e.d. op uitgaan om op die manier te 'oogsten'. En wil men waarnemen met schieten combineren, wel dan is er de weg van de fotografie. Géén lood in het milieu, géén met lood belaste dieren, géén aan-

geschoten wild dat een ellendige dood sterft of verminkt verder moet. Wel een reuzekans om meer van de natuur te zien, te genieten en te begrijpen. Dit is dus: kijken, schieten, raken en ... onbeschadigd laten voortleven! Met mijn fotoestel met tele-objectief, tussenringen en balgapparaat kon ik binnendringen in een wereld waarvan je het bestaan alleen maar vermoedt. Vooral de wereld van bloemen en insecten is onbeschrijflijk mooi en boeiend.

Er wordt niet gedood, niets verstoord (Vogelnesten fotografeer ik praktisch niet!) en je houdt een wereld van de fraaiste jachttrofeeën over. Bovendien, je kunt er vlak bij huis mee beginnen omdat daar al zoveel te beleven is, dat je niet ophoudt je te verbazen. En... het jachtterrein is onbepikt.

Ik adviseer de jagers hun geweer eens aan de wilgen te hangen en over te stappen op de fotografie. De nieuwe waarnemingswereld zal stellig bevallen en deze hobby zal, denk ik, ook nog goedkoper zijn.

VAN HET FRONT

AROB-procedure verloren

Jacht in Deurnse Peel

Pauline de Jong

*Hoopvol begonnen wij als tegenstanders van de jacht
in het natuurreservaat de procedure tegen de overheid.*

*Ondanks onze goede argumenten werden wij helaas niet in
het gelijk gesteld.*

De rust in het natuurmonument de Deurnse Peel wordt bedreigd door de gemeente Deurne en een aantal wild-beheerseenheden. Deze laatsten willen namelijk binnen het gebied gaan schieten op soorten die, volgens hen, in het omringende gebied schade aanrichten. Hierna volgt een verslag van de tegen deze gang van zaken door de Stichting Kritisch Faunabeheer en de Werkgroep Behoud de Peel aangespannen beroeps-procedure plus de uiteindelijke uitspraak.

In januari 1990 hebben B & W van de gemeente Deurne aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) een vergunning ex artikel 12 van de Natuurbeschermingswet aangevraagd voor het uitoefenen van de jacht in het natuurmonument Deurnse Peel. De jacht zou worden uitgevoerd door een aantal wildbeheerseenheden (WBE's) op basis van het Wildbeheersplan 1985-1995. Het ministerie reageerde door te verklaren dat het plan een goede basis vormt voor een verantwoorde jachtuitoefening, waarbij aan de doelstelling van de aanwijzing van de Deurnse Peel als beschermd natuurmonument recht wordt gedaan. Er werd vervolgens een vergunning afgegeven.

Tegen deze beslissing is door zowel de Stichting Kritisch Faunabeheer als de Werkgroep Behoud de Peel beroep aangetekend. In ons beroepschrift aan de Raad van State hebben wij met name gewezen op het feit dat het hier een beschermd natuurmonument betreft,

waarop de Natuurbeschermingswet van toepassing is. Deze wet beoogt de algehele bescherming van aangewezen gebieden met de erin levende dieren en planten. Dit betekent dat het terrein zo ongerept mogelijk in stand moet worden gehouden. Uitoefening van de jacht tast zonder twijfel de wezenlijke kenmerken van zo'n gebied aan. Naar onze mening is een dergelijke aantasting alleen toelaatbaar ter voorkoming van ernstige schade aan de landbouw. In de jaren tussen 1983 en 1990 was er echter niet of nauwelijks sprake van schade aan de landbouwgebieden rond de Deurnse Peel. Dit betekent dat er, wat ons betreft, geen zwaarwegende argumenten zijn aan te voeren om binnen dit natuurgebied jacht toe te staan.

Als gevolg van de beroepschriften werd de werking van de vergunning geschorst in afwachting van de uitspraak van de Raad van State. Niet echt blij met deze gang van zaken, dienden B & W van de gemeente Deurne vervolgens een verzoek in om de schorsing ongedaan te maken. Als argument hiervoor deelde de gemeente mede dat er al 8 jaar door alle betrokkenen, te weten de gemeente, LNV, Staatsbosbeheer, jagers en KNJV, gezamenlijk is gezocht naar een oplossing om de jacht op verantwoorde wijze te regelen. Er waren zelfs concessies gedaan betreffende de jacht op de landbouwgronden ten gunste van de jacht in het natuurgebied. *(Dit betekent dus dat de dieren worden geschoten op de plaatsen waar ze*

rusten i.p.v. daar waar ze geacht worden schade aan te richten. De jagers jagen er echter niet minder om.)

Door deze schorsing konden de gemaakte afspraken niet worden nagekomen.

Het Ministerie van LNV heeft als reactie op het verzoek van de gemeente Deurne een advies gestuurd naar de Raad van State. Hierin werd toegegeven dat uitoefening van de jacht in een beschermd natuurmonument als een als schadelijk aangemerkte handeling kan worden beschouwd, waarvoor een vergunning vereist is. Het beleid van de overheid is erop gericht 'de jacht een blijvende functie toe te kennen in alle gevallen waar aantalsregulatie van diersoorten uit oogpunt van beheer noodzakelijk is'. Daarnaast wordt jacht toegelaten in gevallen waarin hiervoor vanuit oogpunt van beheer geen argumenten zijn aan te voeren, maar er evenmin sprake is van nadelige effecten op de betrokken terreinen. *(Het rijksbeleid is dus gebaseerd op het uitgangspunt 'wel jacht, tenzij...')* De afgegeven vergunning staat alleen jacht toe op schade veroorzakende soorten, aldus het ministerie. Omdat de WBE's in het Wildbeheersplan bepaalde concessies doen, is het ministerie van mening dat de uitvoering van het wildbeheer zelfs in het voordeel kan werken van de aanwezige diersoorten. *(Redenatie: door dieren te doden bescherm je ze pas echt. -*

Tegen het harde leven in een wereld vol jagers misschien?) In het Wildbeheersplan werd bijvoorbeeld gesteld dat indien kraanvogels pleisteren of aanstalten maken neer te strijken de jacht ter plaatse direct zou worden gestaakt. Daarnaast werd vermeld dat, vanwege het schaarse voorkomen, de jacht op een negental onschadelijke trekwildsoorten niet zou worden geopend. Voorts garandeerden de WBE's voldoende rust voor ganzen, kraanvogels en watersnippen op de pleisterplaatsen en/of in de foeragegebieden. Het ministerie adviseerde aan de Raad van State om de bezwaren ongegrond te verklaren.

In april 1991 bepaalde de Raad van State, 'gelet op de te verwachten beperkte nadelige gevolgen van het gebruik van de vergunning enerzijds en de aard van de aangevoerde

bezwaren anderzijds', dat de schorsing van de verleende jachtvergunning als voorlopige maatregel zou worden opgeheven. Vervolgens was het wachten op een uiteindelijke uitspraak van de Raad van State of de toekenning van deze vergunning wel of niet gerechtvaardigd was.

De zitting vond plaats op 10 april 1992. In onze pleitnotitie brachten wij vooral naar voren dat alleen zeer zwaarwegende belangen een vergunning tot jachttuioefening kunnen rechtvaardigen. Volgens het ministerie zal de jacht alleen worden uitgeoefend ter voorkoming van schade aan landbouw of aan natuurwaarden. Wij hebben vervolgens aangetoond dat de meeste van de in de vergunning genoemde diersoorten geen schade aan één van deze belangen doen, en dat schieten binnen het natuurgebied op de wel af en toe schade veroorzakende soorten geen oplossing biedt.

Vos, verwilderde kat, ekster, zwarte kraai en kauw richten in het geheel geen landbouwschade aan. Ree, konijn en haas kunnen in enkele gevallen schadelijk zijn, maar in het onderhavige gebied was dit niet het geval. De foeragerende reeën kunnen daarnaast best afkomstig zijn uit een ander gebied, in welk geval jacht in de Deurnse Peel hierop geen effect heeft. Het zou volgens ons ook zeer voor de hand liggen om, wanneer men schade door deze soorten vreest, voor een degelijke afrastering te zorgen rond de percelen met kwetsbare gewassen. Wilde eenden en houtduiven verplaatsen zich veelvuldig en over grote afstanden. Het doden van deze dieren in de Deurnse Peel teneinde schade aan de naburige landbouwgronden te voorkomen is daarom zinloos.

In de vergunning werd tevens 'schade toegebracht aan de natuur' als redelijke grond gezien om tot afschot over te gaan. Naar onze mening is geen enkele soort 'ongewenst vanuit oogpunt van natuurbeheer'. Elke soort hoort thuis in de natuur en vervult hierin een eigen specifieke functie.

Er werd in de aanvraag melding gemaakt van het feit dat als compensatie voor de jacht in het natuurgebied de jagers zichzelf beperkingen oplegden in het landbouwgebied. Naar onze mening is dit een soort 'koehandel', hetgeen in dit geval niet gepast is. Sterker nog, het lijkt op chantage: wan-

neer ze niet in het natuurgebied mogen jagen, gaan de jagers weer meer schieten in de omringende landbouwgebieden! (*Jagers schieten trouwens veel liever in een natuurgebied. De dieren zijn daar talrijker en nú nog minder schuw, dus is de trefkans groter.*) Het wel of niet jagen in een beschermd natuurgebied dient echter te worden getoetst aan het karakter van het gebied en aan de natuurwetenschappelijke inzichten.

In de pleitnotitie van de Werkgroep Behoud de Peel werd de waarde van deze concessies duidelijk gemaakt. Het stoppen met jagen als er kraanvogels gaan pleisteren is geen vrijwillige beperking maar een wettelijke plicht, die ook is opgenomen in het ontwerp Flora- en faunawet en die voortvloeit uit bepalingen in o.a. het Natuurbeleidsplan, de Natlanden-conventie en de EG-Vogelrichtlijn. Ook wat betreft het garanderen van rust voor kraanvogels, ganzen en watersnippen gaat het om verplichtingen voortvloeiend uit internationale verdragen. Tenslotte sprak de 'concessie' omtrent de onschadelijke trekvogels voor zich. Deze soorten zouden vanwege het schaarse voorkomen vooralsnog niet worden bejaagd. Maar er werd aan toegevoegd dat wanneer één of meer van deze soorten in het gebied in aantal zouden toenemen de jacht erop weer zou worden overwogen. Door de Werkgroep werd daarnaast aangevoerd dat de aanwezigheid van jagers een aantasting is van de visueel-esthetische waarde van het gebied.

Het verweer van het ministerie, verwoord door een jurist, was zwak en slecht voorbereid. Volgens de tegenpartij veroorzaken vos, verwilderde kat en zwarte kraai wel schade aan de landbouw. Als 'bewijs' van de schade die ze aanrichten werd het feit genoemd dat deze soorten het gehele jaar bejaagbaar zijn. (*Cirkelredenering!*) Daarnaast vertelde hij dat hij foto's had gezien van aangevreten schapen. Dit moest de schadelijkheid van de vos bewijzen! (*Als of een vos ooit een gezond schaap aan zou kunnen.*) In zijn reactie stelde de jurist verder nog dat aanwezigheid van jagers geen afbreuk doet aan de visueel-esthetische waarde. Volgens hem zijn zij nuttig en daarom te waarderen. Hij was het ook niet eens met ons idee dat er sprake

was van koehandel. Het waren volgens hem vrijwillige afspraken en er waren geen eisen gesteld. (*Een soort 'herenakkoord'? In dat geval zouden deze concessies niet als argument genoemd mogen worden, want ze staan dan los van deze zaak.*)

Eind juli ontvingen wij de uitspraak van de Raad van State. Tot onze grote teleurstelling werden de beroepschriften verworpen. In de toelichting bleek dat de Raad van State het verweer van het ministerie aannemelijk en 'niet onjuist' achtte. De achterhaalde ideeën over de schadelijkheid van vos en verwilderde kat werden door de Raad klakkeloos voor waar aangenomen. Ons argument dat schieten van soorten zoals eenden en duiven zinloos is, omdat ze zich veel en over grote afstanden verplaatsen, werd volkomen genegeerd. In plaats daarvan stelde de Raad dat het ministerie de gevoeligheid van de fruitteelt voor duiven voldoende aannemelijk had gemaakt.

Wij concluderen, dat de Raad van State zich bij zijn uitspraak met name laat leiden door het rijksbeleid ter zake, ook al is dat gebaseerd op verouderde, onwetenschappelijke opvattingen en vooroordelen. Willen wij in de toekomst meer kans hebben de belangen van de wilde fauna te verdedigen, ook tegenover de overheid, dan moet de wetgeving drastisch worden gemoderniseerd. Er zou echter al op korte termijn een gunstig effect te verwachten zijn van een goede voorlichting aan de Raad van State. Is deze bereid te luisteren, dan kunnen moderne wetenschappelijke inzichten omtrent predator-prooi-relaties, ecologische functies van diersoorten, alternatieven voor jacht, werkelijke schade e.d. hun onmisbare rol spelen bij het bepalen van een verantwoord faunabeleid.

KORT NIEUWS

Vossen in de duinen

Op 20 juni 1992 hield de Stichting Noordhollands Landschap haar jaarlijkse bijeenkomst annex jaarvergadering voor donateurs, sympathisanten, medewerkers en bestuur. Onderdeel van het programma waren simultaanlezingen met dia's door drie biologen over enkele soorten zoogdieren in de provincie: Jaap Mulder over roofdieren, Marijke Drees over hazen en konijnen, en Kees Kapteyn over vleermuizen.

Mulder memoreerde de vroegere aanwezigheid van beer, wolf en lynx in de provincie en het huidige voorkomen van vos, steenmarter (incidenteel), bunzing, hermelijn en wezel. Uit de resultaten van zijn nog steeds voortgaande wetenschappelijke onderzoek aan vossen in de duinen vermeldde hij o.m. het volgende.

Het voedsel van de vos in het provinciaal duinreservaat (PDR, eigendom van de provincie) bestaat voor 90% uit konijnen. In de waterleidingduinen ten zuiden van Zandvoort (AWD, eigendom van de gemeente Amsterdam) is dat 75%, doordat daar meer open water voorkomt en er meer watervogels zoals eenden worden gepakt. Een vos eet per dag circa één pond prooidier. In het PDR is dat één konijn in twee of drie dagen.

Ter vergelijking: een hermelijn vangt ongeveer 1 konijn per dag, dus twee keer zoveel als de vos, maar eet er slechts 60 gram van op; de rest blijft liggen en wordt door aaseters opgegeten. Er is dus voedselconcurrentie tussen vos en hermelijn, maar het is niet zeker of dit er de oorzaak van is dat de hermelijn zogoed als verdwenen is uit de duinen in Noord- en Zuid-Holland. Soms doodt een vos een hermelijn, maar dat doet hij ook met bunzings en die handhaven zich in de duinen.

Vossen eten ook fazanten. Elk jaar wordt ongeveer 1/3 van de aanwezige fazantehennen door vossen gepakt en die gaan dus aan de neus van de plezierjagers voorbij. De overige 2/3 zorgen door hun nakomelingen, dat het aantalsverlies wordt aangevuld en de populatie op peil blijft.

Van wulpen eten vossen vooral de eieren, niet de jonge en volwassen vogels. De wulpenpopulatie loopt in het PDR nog steeds terug, maar de oorzaak is onduidelijk. Per wulpenpaar is het aantal jongen lager dan vroeger. Er treedt ook een verschuiving op in het gedrag van de wulpen: ze foerageren vanuit het duin steeds meer in het aangrenzende weilandgebied, broeden daar ook en nemen daar in aantal toe.

De vossenstand in het voorjaar (dus zonder jongen) is in het PDR ongeveer 2 per 100 ha (= 1 km²). Mannetje en vrouwtje bewonen samen één gebied, maar leven daarbinnen gescheiden; dus één moeder en één rekel per territorium. Nadat ze zelfstandig zijn geworden zwerven de jonge mannetjes in herfst en winter uit en nemen territoria in bezit, waar oudere mannetjes zijn weggevallen of weggeschoten. Afschieten van oudere mannetjes als (*misplaatste/AJCK*) poging het aantal territoria te verminderen heeft dus alleen zin na de dispersie, d.w.z. in het voorjaar of vroege voorjaar; anders worden de open plaatsen meteen weer door een jonger mannetje ingenomen.

Jonge vrouwtjes worden bij voldoende voedselaanbod in het territorium van de ouders getolereerd, maar komen daar niet tot voortplanting; alleen de vaste moeder reproduceert.

Overigens pleitte Mulder ten overvloede voor het niet-ingrijpen in het vossenbestand. Gelukkig is dat al jaren het vaste beleid van de provincie in PDR en van de gemeente Amsterdam in AWD, alsmede van het NH Landschap in zijn gebieden. Moge dat zo blijven.

A.J. Cnoop Koopmans

In het Noordhollands Duinreservaat vangt de vos één konijn per twee à drie dagen, (foto: Arnoud B. van den Berg)

Bij de wulp heeft de vos het voornamelijk op de eieren gemunt, (foto: Rob Klippers)

Kan het zijn dat een bewindsman minder gevoel heeft dan een vis? - graskarper (foto: LNV)

Kamervragen over elektrisch vissen

De kamerleden Swildens-Rozendaal en Witkamp-Ockels, beiden PvdA, hebben aan minister Bukman van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij vragen gesteld over elektrisch vissen. Deze wijze van vangen vindt plaats d.m.v. het opwekken van een elektrisch veld, dat alle in de nabijheid aanwezige waterdieren onderwerpt aan een elektrische stroom, waardoor ze 'tijdelijk verdoofd' worden.

De leden vroegen o.a. of jonge vis niet erg van deze rigoureuze methode van vissen te lijden zou hebben. Daar* naast stelden zij dat deze methode uit overwegingen van dierenwelzijn niet verantwoord is: de verdoofde dieren die niet worden opgevisst, zijn niet in staat zich tegen hun natuurlijke vijanden te verdedigen.

Minister Bukman gaf als antwoord, dat de vissen bij de elektrovisserij slechts enkele tot een tiental seconden worden verdoofd en dat zij direct na verplaatsing van het elektrisch veld weer weg kunnen zwemmen. Verder beweerde hij dat deze methode, die vooral in de oeverzone van kleinere wateren wordt gebruikt, geen nadelige invloed heeft op de visstand. Hij noemde zelfs als voordeel dat er selectief kan worden gevangen, want men laat de ondermaatse vis en de niet bedoelde soorten gewoon achter.

Ik vind dit wel een heel simpel antwoord. Het is 'in het veld' namelijk heel moeilijk na te gaan wat het effect van de stroomstoot werkelijk is. Van enkele soorten is echter bekend dat er bloedingen in de kieuwen kunnen optreden. Een ander feit is, dat de getroffen dieren van een situatie van volledig bewustzijn overgaan in een toestand van verdoving. Dit gaat niet zonder slag of stoot. Met onderzoek is aangetoond dat vissen kunnen lijden en angst en pijn kunnen ervaren. Het toedienen van een stroomstoot die zo sterk is dat het betreffende dier hierdoor zelfs het bewustzijn verliest, kan dus zonder meer als ernstige aantasting van het welzijn van het dier worden beschouwd. Naar het effect op andere waterdieren, zoals kevers, slakken en rivierkreeften, is nog nooit onderzoek gedaan.

Het zou beter zijn als de minister, wanneer hem dergelijke vragen gesteld worden, eerst eens te rade zou gaan bij onafhankelijke deskundigen in plaats van zich te laten voorzeggen door de betreffende bedrijfstak. Op zijn minst blijkt uit het voorgaande dat er onderzoek nodig is, maar ik zou ervoor willen pleiten deze praktijken onvoorwaardelijk te verbieden. Zelfs zonder onderzoek kan iedereen bedenken dat het onder stroom zetten van dieren te enen

male onaanvaardbaar is.

Helaas blijken bewindslieden met dierenzaken in hun pakket er meestal geen begrip voor te hebben dat dieren wel over gevoel beschikken, hetgeen zijzelf kennelijk ontberen.

PdJ

Houtrillen en stobbenwallen

Door de Stichting Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Noord-Holland (VNLB) is in augustus van dit jaar de folder *Houtrillen en stobbenwallen, een verhaal apart* uitgebracht.

Een houtril is een langwerpige, maximaal 2,5 m hoog bouwwerk van snoei-, dunnings- en dikhout, liefst gevuld en versterkt met hele bomen. Een stobbenwal is een aarden wal, waarin afwisselend bovengrondse- en halvingegraven wortelstobben van bomen zijn verwerkt.

De brochure geeft een handleiding voor het maken van de genoemde houtrillen en stobbenwallen. Zij vormen een alternatief voor het versnipperen en verbranden van snoeihout, hetgeen in de meeste gevallen gebeurt. Rillen en wallen kunnen allerlei belangrijke functies vervullen in tuinen en bossen. Zo kunnen zij worden gebruikt om in recreatiegebieden de bezoekers, met hun eventuele honden, buiten bepaalde terreingedeelten te houden. Daarnaast zijn dergelijke concentraties van hout en vegetatie ideale schuil-, broed- en voedselplaatsen voor vogels, kleine zoogdieren, amfibieën, reptielen en insecten. In rillen en wallen krijgen allerlei mossen, varens en schimmels de kans zich te vestigen. Tenslotte bieden houtrillen en stobbenwallen aan verschillende planten, bomen en struiken een mogelijkheid tot ontkieming. Dit laatste is vooral van belang in terreinen waar deze plantensoorten door een hoge begrazingsdruk weinig kansen krijgen. In terreinen waar niet zoveel ruimte is, kan een smalle houtwal worden gemaakt tussen in de grond gestoken stammetjes.

In de folder wordt duidelijk uitgelegd, hoe een ril of wal kan worden aangelegd en tevens hoe men deze zou moeten onderhouden. Ik beveel hem bij bezitters van een grote tuin en beheerders van recreatieterreinen van harte aan. Hij kan een goede bijdrage leveren aan het leefbaarder maken van onze omgeving.

De folder is te bestellen bij de VNLB door fl. 2,50 over te maken op postbanknummer 2 635 373 t.n.v. Stichting VNLB te Haarlem onder vermelding van 'folder houtrillen'.

PdJ

Speltermen voor de jachtsport

Heinz Stockmann

Elke coterie heeft haar eigen jargon, dat buitenstaanders houdt waar ze behoren. De jagerij bevestigt deze regel. Voor buitenstaanders die toch iets willen begrijpen of doorprikken, wordt hier een reeks woorden verklaard.

Aanzit: het zitten op een *schietkansel of hoogzit*

aanspreken: richten op het dier dat men wil schieten

aasjagers: aanschieters van dieren t.g.v. te grote afstand

afschot: aantal door jagers geschoten of doodgeslagen dieren

afzetten: omsingelen van dieren in perceel

azer: bek van hert of ree

Banjerjacht: langs rietvelden varen en eenden schieten die daaruit opvliegen

bersen: besluisen van wild (Wordt niet meer gedaan omdat de dieren te schuw zijn.)

blad: schouderblad (Een bladschot is effectief doordat het niet door een dier heen slaat.)

bladjacht: lokjacht op reeën met speciale lokfluit

blauwe: houtduif

blauwgoed: wintertalingen, smienten en pijlstaarten

bloem (= blom): afgesneden staart van konijn of haas, of staartpunt van vos

bol: kop van haas (Over de bol slaan van getroffen vluchtende haas wordt zeer gewaardeerd door jagers.)

bouwjacht: met terriër vos uit hol jagen of vos uitgraven

breuk: groen takje van eik, den, spar of els dat gedoopt wordt in het bloed van geschoten hoefdieren of vos, en voorheen ook korhaan, en op de rechterkant van het hoedje van de schutter wordt gestoken (De solojager breekt zelf een breuk.)

Doodblazen: jachthoorndeuntje gevarieerd per diersoort die in het tableau ligt

doublet: met dubbelloopsgeweer in één schietbeweging twee dieren schieten (prestatie bij houtsnippen, voorheen beloond met lidmaatschap Bols-jeneversnippenclub)

Geweer: 1 deelnemer aan drijfjacht, die geweer hanteert

2 slagstanden in onderkaak van wild zwijn

geweide: ingewanden van wild

grote jacht: jachthoogseizoen van 15 oktobert/m29februari

grofwild: bejaagbare hoefdieren

Haarwild: konijnen en hazen

hazeklager: instrument dat geluid van gewonde haas imiteert, om vossen te lokken

hazenbaan: schietbaan voor oefening op vluchtende haas

hazenhemel: Over de bol gaande haas komt in de hazenhemel.

hazenrover: roofvogel die hazen grijpt

hazenmoordenaar: arend die hazen grijpt

'Oosterse bouten' (waarop de jacht overigens wel is gesloten), (foto: Pieter Eibers)

hoogzit: zitje bovenaan ladder tegen boom

hout: bos

Jachtvogels: havik en slechtvalk

Kansel: schiethok op palen met ladder

klagen: doodsschreeuw van haas en konijn

kaalwild: zonder gewei (hinden en herten, kalveren)

kleinwild: bejaagbare hoendersoorten en houtsnippen

klopper: drijver (jagershulpje dat met stok in struweel en tegen bomen mept, ofwel (af)klopt)

kwakers: levende lokeenden

Laatste bete: kleine *breuk* die in de bek van hert of ree wordt gestoken

lepels: oren van haas

lokstal: gekortwiekte lokvogels

lokkers: lokinstrumenten

lont: staart van vos

loper: poot van hert of ree

Openbreken: buik open snijden

ontweiden: ingewanden uit dier halen

oosterse bouten: trekkende eenden uit Noord- en Oost-Europa

oogstbok: reebok met het maximale gewei van zijn leven, dat dan na de paringstijd als trofee aan de wand komt

oogsten: schieten van dieren, o.a. van trekvogels, waarvoor men bepaaldelijk niet heeft 'gezaaid'

Peperen: hagel in dier schieten

Rietjacht: afjagen van rietkragen

rode taak (= rood werk): *ontweiden*

roodwild: edelherten

roodkop: tafeleend

roodrok: vos

roofwild: predatoren (concurrenten van jagers)

Spiegel: wit achterste van ree

stoppen: propfen krantenpapier gedrenkt in petroleum of carbolineum

'Kaalwild'. (Foto: Pieter Eibers)

in konijnenpijpen om konijnen uit hun hollen te verdrijven t.b.v. een drijfjacht op de dag erna
strekken: het op de rechterzijde neerleggen van geschoten hoefdieren

Tableau: uitlegging van geschoten dieren gesorteerd naar soort in een voor de jagers van belang zijnde volgorde
tekenen: reageren van getroffen dier, dat daardoor aangeeft hoe het geraakt is
toekomstbok: reebok die nog *oogstbok* moet worden

Uitkloppen: dieren uit perceel drijven
uitschot: plaats waar kogel uit het lichaam slaat

Veerwild : bejaagbare vogels
verloederen: vergaan van (aan)geschoten niet gevonden dier

Waterwild: bejaagbare watervogels
weidwond: wond van aangeschoten dier
weimes : jachtmes
weispel: jacht met havik of slechtvalk
wildbaan: omheind gebied waar wild wordt gekweekt voor de jacht
wildwagen: praalwagen met geschoten wild
wondbed: bloedplas waar getroffen dier in ligt te sterven

Zaad: hagel (*hazenzaad* = hagel geschikt voor jacht op hazen)
ziekschieten : aanschieten
zomergoed : in de nazomer bemachtigde eenden
zwarte haas: kat
zweet: bloed
zweethond : hond getraind op bloedsporen
zweetspoor: bloedspoor
zwartwild: wilde zwijnen

Enige voorbeelden

Het hout werd afgezet en uitgeklopt.
 Het Dierenbevrijdingsfront heeft indertijd de geweren van Pieter van Vollenhoven gestolen, althans zijn slag tanden, die voorheen toebehoorden aan een door hem geschoten wild zwijn.

ARGUMENTUM

Tjib, de leeuwentemmer

De commissie-Kroes heeft onlangs nog eens officieel vastgesteld dat het bij Landbouw een organisatorische bende is, die beheerst wordt door achterdocht en autoritair gedrag. Dat was dus weinig nieuws, want dat wist iedereen al. Maar toen ik op 12 juni de krant opensloeg, kon ik mijn ogen nauwelijks geloven. Zou ik het dan toch nog mogen meemaken? Het stond er echt: *Topambtenaar stapt op als*

'cultuur' niet verbeterd. En over welke topambtenaar ging het dan wel? Over niemand minder dan Tjibbe Joustra, de secretaris-generaal van datzelfde Landbouw, dat ministerie dat ook de natuurbescherming er zo'n beetje bij doet. Zijn naam was al vaker genoemd in verband met die organisatorische chaos, en ook was daarom al vaker gesuggereerd dat hij beter zou kunnen opstappen. Maar nu stelde hij het nota bene zelf voor.

Even kreeg ik visioenen van een andere cultuur, een verandering die alleen maar een verbetering kan zijn. Eindelijk zou de natuur eens echt beschermd worden. Eindelijk zou er wat gedaan worden tegen vissers die de zee leegvissen, en zou het aantal Brabantse varkens niet alleen op papier kleiner worden. Eindelijk zouden ambtenaren die wat aan de misstanden willen doen, niet langer het risico lopen eruit getrapt te worden. En eindelijk, eindelijk zou het domme en achterhaalde jagersgemekker ook van overheidswege de hoon ontvangen die het verdient.

Maar toen riep mijn gezonde verstand me tot de orde. Want hoe zou hij dat voor elkaar moeten krijgen? De landbouwtop bestaat uit zorgvuldig op ambitie geselecteerde doeners die niet gewend zijn te luisteren, koninkjes in hun eigen rijk, die onder het bewind van de genoemde secretaris-generaal zijn opgekweekt tot leeuwen die zich door niemand meer laten temmen - ook door Tjib niet. De enige goede topambtenaar die landbouw nog had, Erik Goewie, is zo verstandig geweest zelf op te stappen voor hij ook wegens gebleken kennis van zaken de laan uitgestuurd zou worden. Nu is hij professor in Wageningen.

Van de commissie-Kroes hoefde de ambtelijke top niet weg, en Tjib werd daarbij met name genoemd. Een wijs advies, want waar moet je met zo iemand naar toe? Je moet er toch niet aan denken dat hij ergens burgemeester zou worden? Ook professor dan? Lijkt me ook niets. Nou ja, bij Nijenrode misschien, voor een tijdelijke leerstoel crisismanagement. Of zou hij het dan pas echt met Kroes aan de stok krijgen?

Nee, leuk geprobeerd, maar ik geloof er niet in. Als de vos de passie preekt..., juist, dan komen de jagers maar al te graag om de wildschade te bestrijden. Want van het waanidee dat vossen vooral bestreden moeten worden, daar zijn ze niet van af te brengen. Nee, ze zullen wel zorgen voor hun eigen onmisbaarheid. En Tjib, opstappen dan maar? Welnee, zulke heldhaftig uitgesproken voornemens hebben immers zelden consequenties. Denk maar aan Lubbers met zijn miljoen werklozen. Over twee jaar is iedereen dit rumoer vergeten en is er in de landbouwtop niets veranderd. Misschien hebben de leeuwen hun baas opgevreten, maar ook dat zal wel niet. Kortom: er verandert niets, helemaal niets. Tjib, de Leeuwentemmer? Laat me niet lachen. Hij kijkt wel uit. Die Tjib.

Hubert Viersteker

BOEKBESPREKING

Meeuwen in Meijendel

Jarenlang hebben er in het Wassenaarse duingebied Meijendel grote aantallen meeuwen gebroed. De komst van de vos in dit gebied leidde de ondergang van de kolonie in. Kennelijk werd de broedmogelijkheid voor de meeuwen kunstmatig in stand gehouden door de jacht op vossen. Met de groei van de kolonie veranderden de ideeën over de wenselijkheid van de aanwezigheid van meeuwen in Meijendel. Meeuwen zijn beschermd, beroofd, bestudeerd en zelfs bestreden. Daarmee is deze kolonie representatief voor de houding van de mens tegenover de natuur.

De laatste zinnen uit het bovenstaande zijn bijna letterlijk overgenomen uit het boekje *Meeuwen, Opkomst en ondergang van een meeuwen-kolonie*, dat eind 1991 verscheen als Wetenschappelijke Mededeling 204 van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV). Het boekje bevat een samenvatting van gegevens die verzameld zijn door de meeuwenwerkgroep Meijendel betreffende het voorkomen van een viertal meeuwesorten als broedvogel in Meijendel. Meijendel is een duingebied tussen Den Haag en Wassenaar, in gebruik en beheer bij de voormalige Haagse Duinwaterleiding, thans het Duinwaterbedrijf Zuid-Holland. Een deel van Meijendel is vrij toegankelijk. Sinds de jaren '50 wordt in de niet toegankelijke delen rivierwater ingelaten om te voorzien in de behoefte aan drinkwater. Het rivierwater wordt in de duinen op natuurlijke wijze gezuiverd. De infiltratie in het verdrogende duin heeft uiteraard de nodige veranderingen in flora en fauna meegebracht.

Het boekje is wetenschappelijk van opzet, met veel grafieken en tabellen, maar is goed leesbaar. Het is ruim voorzien van mooie zwart-witfoto's van de hand van mede-auteur Eric Wanders. De verschillen in schrijfstijl van de auteurs zijn opvallend, maar nergens storend.

De geschiedenis van de meeuwen in Meijendel wordt in vijf hoofdstukken beschreven vanuit verschillende gezichtspunten: de opkomst en onder-

gang van een meeuwenkolonie, het aantalsverloop in ruimer verband, de verhouding tussen mensen en meeuwen in Meijendel, en tot slot twee hoofdstukken over ethologisch onderzoek vroeger en nu.

In het eerste hoofdstuk wordt aan de hand van cijfers de geschiedenis geïllustreerd van de zilvermeeuw, de kleine Britse mantelmeeuw, de stormmeeuw en de kokmeeuw als broedvogel in Meijendel. De komst van de vos in het duingebied in 1976 heeft daar een eind aan gemaakt: vanaf 1983 nemen de aantallen van alle soorten meeuwen in Meijendel dramatisch af en thans broeden er vrijwel geen meeuwen meer. De conclusie is dan ook, dat de destijds enorme meeuwenkolonies in het onderzochte gebied alleen in stand konden blijven door ingrijpen van de mens. De afname van het aantal meeuwen begon in de gebieden waar niet meer op vossen gejaagd werd. De meeuwen kregen nog even een kans in die gebieden waar de vos nog wel bejaagd werd. Maar toen die vorm van 'beheer' daar ook verlaten werd en de natuur haar gang kon gaan, was het ook op die laatste plaatsen met de meeuwen gedaan.

Het eerste hoofdstuk laat zich het eenvoudigst samenvatten door het vele cijfermateriaal. De belangrijkste cijfers zijn hierna gegeven. Dat betekent bepaald niet, dat de overige hoofdstukken niet interessant zouden zijn. Maar wie het allemaal precies wil weten, moet het boekje maar bestellen; het is zeer de moeite waard.

De van oorsprong Amerikaanse zilvermeeuw komt pas sinds de tweede helft van de vorige eeuw in Europa voor. Rond 1910 waren er al nesten in het Wassenaarse duingebied, en in 1925 broedden er ongeveer 125 paren, in 1938 ongeveer 600. In het begin van deze eeuw was het afschot door plezierschutters (vakantievermaak) een van de grootste bedreigingen voor de meeuwen.

Aanvankelijk was men blij met de zilvermeeuwen en werd de kolonie in de broedtijd ook bewaakt, maar aan het eind van de jaren '30 werden de meeuwen ervan verdacht schade te doen aan andere vogelsoorten. Dit leidde ertoe, dat men de meeuwen ging bestrijden, maar niet erg systematisch en met onduidelijk effect. De Tweede Wereldoorlog, die kort daarop uitbrak, heeft de stand ook geen goed gedaan. Na de oorlog was er nog maar een kleine groep meeuwen in de voormalige kolonie aanwezig. Aanvankelijk werden die weer beschermd, maar in 1950 nam men de bestrijding weer ter hand door eieren te rapen. Desondanks was de kolonie in 1954 twee keer zo groot geworden als voor de oorlog. Tot 1964 bleef de kolonie stabiel op ongeveer 1450 paren.

Het aantal broedparen bleek in 1965 plotseling met 90% te zijn geslonken als gevolg van een giflozing in het Botlekgebied in het najaar van 1964. Hoewel men de drastische afname van het aantal meeuwen niet echt betreunde, stemde de oorzaak ervan toch zorgelijk en de bestrijding werd sterk vermindert. Het aantal meeuwen nam de

Het is niet de vos die de duinmeeuwen op een onnatuurlijk laag peil houdt, maar de mens die door zijn handelen de vogels onnatuurlijk heeft doen toenemen, (foto: Pieter Eibers)

jaren daarna eerst langzaam en vervolgens vrij sterk toe. Er werd nog wat bestreden, maar er rees steeds meer twijfel over het effect van de bestrijding. Ook bleken er negatieve bijeffecten aan de bestrijding te zitten. Vanaf 1973 worden de meeuwen niet meer bestreden, dat wil zeggen: niet meer door de mens. Een nieuwe bedreiging voor de meeuwen was de vos, die voor het eerst in 1976 weer in het Wassenaarse duingebied werd gezien. Predatie door vossen werd voor het eerst in 1980 waargenomen, en vanaf 1985 heeft de vos zodanig huisgehouden in de kolonies, dat er vrijwel geen jongen meer vliegvlug konden worden. De grootste meeuwenkolonie was in 1990 vrijwel verlaten, al broedden er elders in het gebied nog zo'n 200 paren.

De geschiedenis van de kleine Britse mantelmeeuw loopt voor een deel parallel met die van de zilvermeeuw, zij het dat het om veel kleinere aantallen gaat en dat de mantelmeeuw veel later in het duin is gaan broeden dan de zilvermeeuw: het eerste nest van de mantelmeeuw werd in 1948 gevonden. Het aantal broedgevallen nam langzaam toe tot enkele tientallen, tot ook de mantelmeeuwen in 1964 grotendeels vergiftigd werden: in 1965 waren er nog 16 broedparen. Waarschijnlijk is door wintertrek van de mantelmeeuwen het aantal slachtoffers van de giflozing percentsgewijs lager gebleven dan onder de zilvermeeuwen, die grotendeels standvogel zijn. De populatie heeft zich snel hersteld en breidde

zich sterk uit: in 1972 broedden er 133 paren mantelmeeuwen in Meijndel, in 1985 zelfs een kleine 2000. Na 1985 vallen ook de mantelmeeuwen ten offer aan de vos.

De derde soort uit het Wassenaarse duin, de stormmeeuw, broedt vanaf het begin van deze eeuw in Nederland, maar pas in 1953 werd het eerste nest in Meijndel gevonden. Aanvankelijk nam het aantal langzaam toe, maar vanaf 1958 groeide het aantal nesten met gemiddeld 18% per jaar. Het aantal stormmeeuwen bleef toenemen tot 1983. De stormmeeuw is een trekvogel, en wellicht daardoor heeft de giflozing in 1964 de soort niet erg getroffen. Vanaf 1983 neemt het aantal stormmeeuwen snel af door de komst van de vos. Sommige paren proberen aan de vos te ontkomen door in bomen en struiken te gaan broeden.

De laatste als broedvogel in Meijndel aangekomen meeuwesoort is de kokmeeuw, die pas in 1973 in het duingebied is gaan broeden, op eilandjes in de infiltratieplassen. De eerste broedparen waren waarschijnlijk afkomstig uit vergelijkbare gebieden in de duinen bij Katwijk. De aanwezigheid van de kokmeeuw als broedvogel was kort, maar hevig: het aantal nam aanvankelijk langzaam, en daarna explosief toe tot bijna 1800 paar in 1983. Twee jaar later was de kokmeeuw als broedvogel verdwenen.

De conclusie van dit alles is niet, dat de vos schadelijk is voor de meeuwen en 'dus' bestreden moet worden, maar dat grote kolonies meeuwen niet kunnen bestaan in een gebied waar ook vossen leven. Door de 'schadelijke' vos in het duingebied te bestrijden (en door een enorm voedselaanbod uit ons afval), heeft de mens jarenlang zelf de mogelijkheden geschapen voor de immense groei van het aantal meeuwen in de Wassenaarse duinen.

WV

A.E. Bouman, A. van Hinsberg, G.J. de Bruijn e.a.: Meeuwen, Opkomst en ondergang van een meeuwenkolonie, Een studie in Meijndel [sic]. Eindredactie door T.W.M. Bakker en D.A.G. Buizer. Utrecht: KNNV, 1991. (Wetenschappelijke Mededeling 204; Mededeling van het Meijndelcomité, nieuwe serie 126). 68 blz. ISBN 90 5011 050 9.

Vleermuizen

Onder de eenvoudigst mogelijke titel is naar aanleiding van de vorig jaar gehouden manifestatie 'Vleermuizen in Fort Asperen' het boek *Vleermuizen* verschenen. Het is dus niet echt vers van de pers, maar gezien de inhoud zeker enig commentaar waard.

Wat aan het boek opvalt, voordat je er nog maar een woord in gelezen hebt, zijn de schitterende en talrijke foto's. Er is heel wat vindingrijkheid, geduld en geavanceerde techniek aan te pas gekomen om de buiten de (winter-)slaap weinig 'meewerkende' vleermuizen zo fraai te fotograferen. Daarnaast zijn er nog grote aantallen gravures, schilderijen enz. afgebeeld, die verband houden met het onderwerp 'vleermuis'.

Wie het werk louter als kijkboek gebruikt, zal zeker een plezierig uurtje hebben, maar doet daarmee het boek en zichzelf ernstig tekort. De eenvoudige titel dekt namelijk de inhoud in die zin, dat het boek 'alles' over vleermuizen vertelt: ontstaan en ontwikkeling der vliegende zoogdieren, biologische bijzonderheden (vliegtechniek, zintuigen en echo-oriëntatie, voedsel, voortplanting, volksgezondheid e.v.a.), wetenschappelijke illustraties door de eeuwen heen, Europese en niet-Europese cultuur (bijgeloof, literatuur, beeldende kunst, kleding der Chinese keizers e.v.a.) e.v.a. Het is een uitdaging een aspect van het verschijnsel vleermuis te bedenken, dat niet aan de orde komt.

Zo is het boek een boeiende introductie geworden voor ieder wiens/wier belangstelling voor deze dieren nog maar pas is gewekt, terwijl ook de doorgewinterde chiropterofiel er nog allerlei wetenswaardigs in zal vinden. - KKL: Kopen, Kijken en Lezen!

BdB

Voûte, Dr. A.M., Smeenk, Dr. C. et al.

Vleermuizen. Zwolle: Waanders, 1991. ISBN 90-6630-268-2. Ill., 160 blz. Prijs fl. 35,- (genaaid).

Het Spanderswoud

In juni van dit jaar is het boek *Het Spanderswoud* verschenen. Het is samengesteld door de Vereniging Leefmilieu het Gooi, de Vechtstreek en Omstreken en door de afdeling Milieu van de gemeente Hilversum. Het boek is uitgegeven ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van de Vereniging. Het bespreekt de ontwikkeling van het Spanderswoud. De gemeente Hilversum heeft namelijk als eerste Nederlandse gemeente besloten haar bos actief om te vormen tot een natuurlijker bos. Deze stap vergt allerlei aanpassingen in het beheer en tevens een geheel andere kijk op de betekenis van een bos voor alles wat erin en eromheen leeft.

Al tien jaar zijn vrijwilligers en gemeente-arbeiders bezig om bomen om te trekken of te zagen, houtwallen te maken en open plekken te creëren. Inmiddels zijn de eerste resultaten te zien, en deze worden in het boek besproken. Daarnaast wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van het Spanderswoud en wordt ook het beheer zelf uitvoerig beschreven. Vervolgens wordt uitgebreid ingegaan op alle plante- en diersoorten die inmiddels in het bos voorkomen.

Er zullen mijns inziens al met al nog heel veel jaren overheen moeten gaan om dit bos zo te maken dat het de naam 'woud' eer aan doet. In ieder geval is het feit dat een gemeente heeft besloten om, tegen de gangbare praktijk in, een productiebos om te vormen tot een echt natuurlijk bos sterk toe te juichen. Het boekwerk geeft de veranderingen goed en duidelijk weer en is daarom alleen al zeer aan te bevelen aan alle bosbeherende instanties om inspiratie op te doen.

Hopelijk zullen in de toekomst veel meer boscogenaren tot de conclusie komen dat de bossen in ons land niet altijd multifunctioneel moeten zijn. Er zouden naast terreinen voor de houtproductie ook bossen moeten zijn met een uitgesproken natuurfunctie. Hierin moet de natuur dus voorop staan en moeten alle andere activiteiten die hier schadelijk voor zijn, geweerd worden.

PdJ

*Natuurlijk bos.
(foto: Pieter Eibers)*

Linden, Peter van der & Praasterink, Eja (beiden eindred.) e.a. Het Spanderswoud. Hilversum: Vereniging Leefmilieu het Gooi, de Vechtstreek en Omstreken & Gemeente Hilversum, afd.

Milieu, 1992. ISBN 90-74227-05-8. Zw.w.-foto's, tekeningen en tabellen. 159 blz. Verkrijgbaar bij Harkema's Boekhandel, Hilversum. Telefoon (035) 21 63 26 / 24 59 86. Prijs fl. 28,50.

